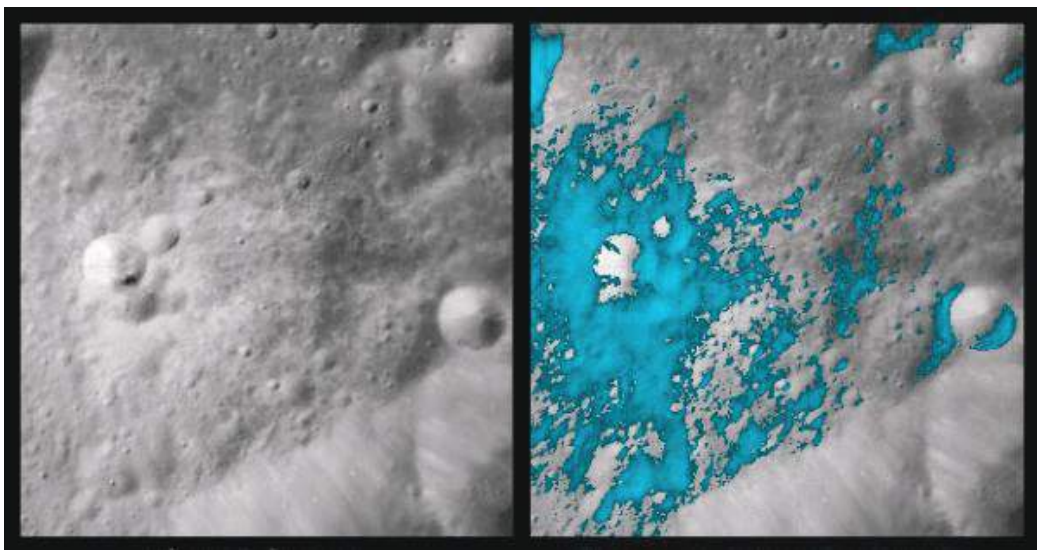

• ཟླ་བ་ནི་ས་གོ་ལའི་རང་འབྱུང་གི་འཁོར་སྐར་གཅིག་

པུ་དང་ཉི་མའི་ཁྱིམ་བརྒྱུད་ནང་འཁོར་སྐར་ཆེ་ཤོས་ ཚན་རིག ལྔ་པ་དེ་ཡིན།

འགྲོ་བ་མིའི་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་དཔལ་ཡོན་དར་བ་ནས་བཟུང་ཟླ་
བ་ནི་ང་ཚོར་འབྲེལ་གཤིབ་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བ་མ་ཟད་ཆེས་ལྐོག་
འགྱུར་དང་བལྟ་ན་སྡུག་པའི་མཁའ་དབྱིངས་ཀྱི་གཟུགས་
ཤིག་ཀྱང་ཡིན།ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་བྱུང་རིམ་ཁྲོད་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་ལྟ་
ཚུལ་འཕོ་འགྱུར་བྱུང་བ་དང་ལྷན་དུ་རིམ་བཞིན་ང་ཚོས་ཟླ་
བར་འཛིན་པའི་ལྟ་ཚུལ་ཡང་དེ་བཞིན་དུ་འཕོ་འགྱུར་བྱུང་
ཡོད།ཉེ་བའི་དུས་རབས་ཁྲོད་ཚན་རིག་གི་རིག་རྩལ་འཕེལ་
རྒྱས་བསམ་ཡུལ་ལས་འདས་པ་བྱུང་བ་ལ་བརྟེན་ནས་མཐར་
ཟླ་བའི་སྟེང་འགྲོ་འོང་བྱེད་ཐུབ་པ་བྱུང་བ་དང༌།ད་ཆ་ཟླ་བར་
འཛིན་པའི་རྟོགས་བཟོས་རྣམ་རྟོག་མང་དག་ཅིག་རྩ་མེད་ཕྱིན་
ཟིན་ཀྱང་དེའི་ཐད་མ་ཤེས་པའི་གནས་ཚུལ་ཡང་མང་དག་
ཅིག་ལྷག་ཡོད།རྒྱུན་དུ་ང་ཚོའི་བློ་ལ་འཁོར་བའི་དྲི་བ་ཞིག་ནི་
ཟླ་བའི་སྟེང་རླན་གཤེར་ཡོད་མེད་དེ་ཡིན་པ་དང་དེ་འབྲེལ་གྱི་
དཔྱད་ཞིབ་མང་དག་ཅིག་བྱས་དང་བྱེད་བཞིན་ཡིན།ལོ་ངོ་
བཞི་བཅུའི་སྔོན་ཨེ་པོ་ལོ་མེ་ཤུགས་འཕུར་ཟླའི་ནང་ཨ་རིའི་

གནམ་རིག་པ་ཚོ་ཟླ་བའི་སྟེང་སླེབས་ཡོད་པ་དང་ཕྱིར་འཁོར་
མཚམས་ཟླ་བའི་ས་རྡོ་མང་དག་ཅིག་མཉམ་ཁྱེར་བྱས་ཡོད།
རྗེས་སུ་ས་རྡོ་དེ་དག་ཐོག་བརྟག་དཔྱད་བྱེད་སྐབས་རླན་
གཤེར་གྱི་ཆ་གང་ཙམ་ཡོད་པ་རྙེད་ཡོད་ཀྱང་རླན་གཤེར་དེ་
ཟླ་བ་རང་ནས་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན་དང༌།ཡང་ན་འཕུར་གྲུ་གོ་
ལའི་བར་ནང་བརྒྱུད་ནས་ཡོང་སྐབས་རླན་གཤེར་ཞུགས་པ་
ཞིག་ཡིན་མིན་ཤེས་རྟོགས་བྱུང་མེད།
འོན་ཀྱང་ལོ་བཞི་བཅུའི་རྗེས་སུ་ཚན་རིག་པའི་
ཚོགས་སྡེ་ཞིག་གིས་ཟླ་བའི་སྟེང་རླན་གཤེར་ཡོད་པའི་དཔང་
རྟགས་དངོས་སུ་རྙེད་པ་དང།བརྟག་དཔྱད་འདིར་ཟླ་བའི་
འཁོར་ལམ་ཐོག་སྐོར་སྐྱོད་བྱེད་མཁན་གྱི་སྲུང་སྐར་ཞིག་གི་
ནང་དེང་དུས་ཀྱི་འཕྲུལ་ཆས་ཚོར་བ་ཤིན་ཏུ་རྐྱེན་པ་ཞིག་བེད་
སྤྱོད་བྱས་ཡོད།འཕྲུལ་ཆས་འདི་ལ་ཟླ་བའི་གཏེར་རྫས་ཀྱི་
ས་བཀྲ་བཀོད་ཆས་Moon Mineralogy Mapper
– M3 ཟེར་བ་དང།འཕྲུལ་ཆས་འདི་ཟླ་བའི་སྟེང་འཁྱེར་

མཁན་ནི་༢༠༠༨ལོ་མཇུག་ཏུ་བཏང་བའི་རྒྱ་གར་གྱི་མེ་
ཤུགས་འཕུར་མདའ་ཅཱན་དྷར་ཡན་ཞེས་པ་དེ་ཡིན།
ཟླ་བའི་ཐོག་དཔྱད་པ་བྱེད་འགོ་ཚུགས་ནས་ད་
བར་བརྟག་དཔྱད་བྱེད་བཞིན་པའི་ཊཻ་ནི་སི་Tennessee
གཙུག་ལག་སློབ་གྲྭའི་ཚན་རིག་པ་ལེ་རི་ཊེ་ལར་Larry
Taylorལགས་ཀྱིས་གསུངས་དོན།དེ་སྔོན་ཟླ་བ་ནས་འོར་
འདྲེན་བྱས་པའི་བྲག་རྡོའི་རླན་གཤེར་དེ་དག་གོ་ལའི་རླུང་
ཁམས་ཀྱི་རྐྱེན་པས་བྱུང་བར་བསམ་པ་ནི་ནོར་ཁྲུལ་ཆགས་
ཡོད་ཅེས་བརྗོད་ཡོད།
ཟླ་བའི་གཏེར་རྫས་ས་བཀྲ་བཀོད་ཆས་འདིས་
ཟླ་བའི་སྟེང་རླན་གཤེར་ཡོད་པ་དངོས་སུ་ཁུངས་སྐྱེལ་བྱུང་
ཡོད་ཀྱང་ད་དུང་འདི་འབྲེལ་གྱི་དྲི་བ་མང་དག་ཅིག་ཡོད་པ་ནི།
དཔེར་ན།ཆུའི་འདུས་རྡུལ་དེ་དག་ཐོག་མར་གང་ནས་ཡོང་
བ་དང་རྗེས་སུ་གང་དུ་འགྲོ་མིན་ལྟ་བུ་ཡིན།
འོན་ཀྱང་ང་ཚོས་ཟླ་བའི་སྟེང་ཆུ་འདུག་ཞེས་པའི་
སྐབས་སུ།རྒྱ་མཚོ་དང་མཚེའུ་ལྟ་བུ་དེ་འདྲར་གོ་ཡི་མེད།
ང་ཚོས་བཤད་བཞིན་པའི་རླན་གཤེར་ནི་ཆུའི་འདུས་རྡུལ་
ལ་གོ་བ་དང༌།དེ་ཡང་ཟླ་བ་ནས་ཕྱིར་ལྡོག་བྱུང་བའི་འོད་ཟེར་
ལ་ཁ་དོག་སྣ་ཚོགས་ཡོང་བ་ནི་ཟླ་བའི་སྟེང་གི་རྫས་རིགས་
སྣ་ཚོགས་ལ་བརྟེན་ནས་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན།དེ་བཞིན་ཆུའི་
འདུས་རྡུལ་གྱིས་ཕྱིར་ལྡོག་བྱས་པའི་འོད་ཀྱི་རླབས་ཐག་
དང་དེ་འབྲེལ་གྱི་ཁ་དོག་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པ་ཞིག་ཡོད་པས།
ད་ལྟའི་གོང་འཁོད་ཕྲུལ་ཆས་དེས་ཆུའི་འདུས་རྡུལ་ལས་ཕྱིར་
ལྡོག་བྱུང་བའི་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་འོད་རླབས་དེ་རྙེད་ཚོར་
བྱུང་ཡོད་པ་དང་དེའི་ཐོག་ནས་ཟླ་བའི་སྟེང་རླན་གཤེར་ཡོད་
པ་ཤེས་ཀྱི་ཡོད།འདི་ནི་ཚན་རིག་པ་ཚོས་གཟའ་སྐར་གཞན་
གྱི་གྲུབ་རྫས་བརྟག་དཔྱད་བྱེད་སྐབས་བཀོལ་བའི་རྒྱུན་ལྡན་
གྱི་ཐབས་ལམ་ཞིག་ཡིན།
ཆུ་ནི་རྩ་རྫས་ཡང་རླུང་གི་རྡུལ་གཉིས་དང་སྲོག་
རླུང་གི་རྡུལ་གཅིག་བཅས་མཉམ་དུ་ཚོགས་པ་ལ་བརྟེན་ནས་

གྲུབ་པ་ཞིག་དང༌།ད་ལྟའི་གསར་རྙེད་འདི་ལ་བརྟེན་ནས་
བརྟག་དཔྱད་ཀྱི་ཁྱབ་ཁོངས་གསར་པ་ཞིག་སྒོ་འབྱེད་བྱུང་
ཡོད།ལྷག་པར་དུ་འདིར་བཀོལ་བའི་འཕྲུལ་ཆས་འདིས་ཟླ་
བའི་ཕྱི་ཤུན་གྱི་ས་ངོས་ཙམ་ལས་གཏིང་རིང་བའི་ས་འོག་ཏུ་
རླན་གཤེར་ཡོད་མེད་ཤེས་རྟོགས་མི་ཐུབ་པས།ཡོང་རྒྱུའི་
དུས་ཡུན་ཁྲོད་ཟླ་བའི་ས་འོག་ཏུ་རླན་གཤེར་ཡོད་མེད་དང༌།
དེའི་ཁྱབ་ཚད།ཐོག་མའི་བྱུང་ཁུངས་བཅས་འཚོལ་ཞིབ་བྱེད་
རྒྱུ་ལྷག་ཡོད།
གལ་ཏེ་ཟླ་བའི་སྟེང་ཆུ་ཡོད་ཚེ་དེར་རིགས་གཉིས་ཡོད་དེ།
སྐར་རྡོ་སོགས་བར་སྣང་ཕྱི་རོལ་ནས་ཡོང་བ་ཞིག་དང་ཟླ་
བ་རང་གི་སྟེང་དུ་གྲུབ་པ་བཅས་གཉིས་ཡིན།འོན་ཀྱང་ཚན་
རིག་པ་ཚོས་ད་ལྟའི་གསར་རྙེད་བྱུང་བའི་ཆུ་དེ་ཟླ་བ་རང་
གི་ཐོག་ཏུ་བྱུང་བ་ཡིན་པར་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།དེའི་
རྒྱུ་མཚན་ནི།ཟླ་བའི་བྲག་རྡོ་དང་སའི་ནང་སྲོག་རླུང་བརྒྱ་
ཆ་༤༥ཙམ་ཡོད་པ་དེ་ཁོང་ཚོས་སྔོན་ནས་ཤེས་ཀྱི་ཡོད།
འོན་ཀྱང་ཆུའི་འདུས་རྡུལ་ལས་ཡང་རླུང་གི་རྡུལ་གང་ནས་
བྱུང་མིན་བསམ་གཞིག་བྱེད་བཞིན་པ་དང་ཚོད་དཔག་མང་
དག་ཅིག་ཡོད་པ་ལས་ཁྱབ་ཆེ་ཤོས་ནི་ཉི་མའི་རླུང་འཚུབ་
solar wind ལས་བྱུང་བར་འདོད་ཀྱི་ཡོད།ཉི་མའི་ནང་
ལྟེ་རྡུལ་གས་འགྱུར་རྒྱུན་ཆད་མེད་པ་ཡོང་གི་ཡོད་པ་དང་དེ་
ལ་བརྟེན་ནས་ཕོ་རྡུལ་གྲངས་ལས་འདས་པ་ཕྱིར་བར་སྣང་
ནང་གློད་གཏོང་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།དེ་འདྲའི་ཕོ་རྡུལ་ནི་ཡང་རླུང་
གི་རྡུལ་དང་ངོ་བོ་མཚུངས་པས་དེ་དག་ཟླ་བའི་སྟེང་སླེབས་
སྐབས་སྲོག་རླུང་དང་འདྲེས་ནས་མཐར་ཆུ་རྡུལ་གྲུབ་པའི་
ཚོད་དཔག་བྱེད་བཞིན་ཡོད།
ཟླ་བའི་གཏེར་རྫས་ས་བཀྲ་བཀོད་མཁན་གྱི་འཕྲུལ་ཆས་
འདིས་གསར་རྙེད་གང་བྱུང་བ་དེ་དག་ཨ་རིའི་ནཱ་སཱའི་མཁའ་
གྲུ་གཞན་གཉིས་ནས་ཀྱང་ཁུངས་སྐྱེལ་བྱས་ཡོད་པ་དང་
ཁོང་ཚོས་རྒྱ་གར་མཁའ་སྐྱོད་བསྟི་གནས་ཀྱི་ལས་མི་ཚོར་
བསྔགས་བརྗོད་བྱས་འདུགཟླ་བའི་སྟེང་རླན་གཤེར།།

དཀར་ཆག༑ བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་པར་སྐྲུན་ཞུས། སྤྱིའི་འདོན་ཐེངས་ ༩། སྒོར་༥། ༢༠༠༩།༡༡།༣༠

དམར་ཕྱིའི་ལྡོག་འཕྲོའི་ཚད། སྔོན་པོ། ཆུ་སིམ་ཐུབ་པའི་ནུས་པ།
ཅཱན་རྡར་ཡཱན་དང་པོ།ཟླ་བའི་གཏེར་རྫས་ཀྱི་ས་བཀྲ་བཀོད་ཆས།

ཌར་ཝིན་དང་རྨ་བྱའི་གཤོག་སྒྲོ།
སྐྱེ་དངོས་ཚན་རིག་པ་ཌར་ཝིན་གྱིས་སྤྱི་ལོ༡༨༦༠ལོར་
རང་གི་གྲོགས་པོ་ཞིག་ལ་བཀུར་བའི་ཡི་གེའི་ནང་ཁོ་རང་
རྨ་བྱའི་གཤོག་སྒྲོ་མཐོང་བ་ཙམ་གྱིས་ཞེ་ལོག་པའམ་མི་
བདེ་བ་ཡོང་གི་འདུག་བཅས་བཀོད་ཡོད།ཡི་གེ་དེ་ཆ་ཚང་
བཀླགས་ཚེ་གོང་གི་སྐད་ཆ་དེ་རྩེད་མོའི་ཚུལ་དུ་བྲིས་པ་
ཞིག་ཡིན་པ་ཤེས་ཐུབ་ཀྱང་།དེར་རྒྱུ་མཚན་གཞན་ཞིག་
ཀྱང་ཡོད།ཌར་ཝིན་ནི་ལོ་བརྒྱ་ཕྲག་གཉིས་སྔོན་གྱི་མི་ཞིག་
ཡིན་ཡང་ཁོང་གིས་བཤད་བཞིན་པའི་རྨ་བྱ་དེ་ད་ལྟ་ང་ཚོས་
མཐོང་བཞིན་པའི་རྨ་བྱ་འདི་རང་ཡིན་པ་ལས་འགྱུར་བ་ཆེ་
བ་བྱུང་མེད།སྤྱིར་རྨ་བྱའི་གཤོག་པ་ནི་ལྟ་ན་སྡུག་པ་ཞིག་
དང་ཚང་མས་དགའ་པོ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་ཀྱང་འདིས་ཌར་ཝིན་
ལ་ཞེ་ལོག་སྐྱེ་འཇུག་དོན་གང་ཡིན་ནམ་ཞེ་ན།ཁོང་གིས་མི་
ཚེ་ཧྲིལ་པོར་དཀའ་སྤྱད་ཀྱིས་གསར་གཏོད་བྱས་པའི་རྣམ་
གཞག་ལ་འགོག་རྐྱེན་ཞིག་ཆགས་ཡོད།ཁོང་གིས་གསར་
ཏུ་གཏོད་པའི་འཕེལ་འགྱུར་གྱི་རྣམ་གཞག་ནང་རྩི་ཤིང་དང་

སེམས་ཅན་ཡོད་རིགས་ཐོག་མ་མེས་པོ་གཅིག་ནས་རིམ་
བཞིན་འཕེལ་འགྱུར་བྱུང་ནས་ད་ལྟའི་གནས་སྟངས་འདི་
བྱུང་བ་བཤད་ཡོད་པ་དང་།དེ་འདྲའི་འགྱུར་བ་ཡོང་བའི་རྒྱུ་
རྐྱེན་གཙོ་བོ་རང་འབྱུང་འདེམས་སྒྲུག་ལ་ཐུག་ཡོད།དེ་ཡང་
ཁོར་ཡུག་བྱེ་བྲག་ཅིག་གི་ནང་རན་ཤོས་དང་མཐུན་རྐྱེན་
ཚང་ཤོས་དེ་རང་འབྱུང་གིས་འདེམས་སྒྲུག་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་

དང་དེའི་ཐོག་ནས་རིགས་དེའི་རྒྱུན་གོང་
འཕེལ་འགྲོ་ཡི་ཡོད།འོན་ཀྱང་ཕི་ཊི་ལྔ་ལྷག་
ཡོད་པའི་རྨ་བྱའི་སྒྲོ་འདི་ཁོའི་འཚོ་གནས་ལ་
མཐུན་རྐྱེན་ཞིག་མ་ཡིན་པར་དེ་ལས་ལྡོག་ཏེ་
འགོག་རྐྱེན་ཞིག་ཆགས་ཡོད།གཤོག་སྒྲོའི་
ལྗིད་ཚད་ཆེ་དྲགས་པས་འཕུར་སྐྱོད་ཚུལ་
བཞིན་བྱེད་མི་ཐུབ་པ་མ་ཟད་ཟས་བཅུད་ཀྱི་
ནུས་པ་ཤིན་ཏུ་མང་པོའི་འགྲོ་འགྲོན་གཏོང་
དགོས་ཀྱི་ཡོད།འདི་ལྟར་གཤོག་སྒྲོ་མེད་པའི་
རྨ་བྱ་མོ་དེ་དག་ཀྱང་འཚོ་གནས་བྱེད་ཐུབ་ཀྱི་
ཡོད་པར་བརྟེན་རང་འབྱུང་འདེམས་སྒྲུག་གི་
རྣམ་གཞག་ནང་དུ་གཤོག་སྒྲོ་འདིའི་བྱེད་ལས་ཚུད་ཀྱི་མེད་
པར་བརྟེན་རྣམ་གཞག་འདི་ལམ་ལྷོང་ཡོང་བར་འགོག་རྐྱེན་
ཞིག་ཆགས་ཡོད།དེ་ལ་བརྟེན་ནས་འདིས་ཌར་ཝིན་ལ་ཞེ་
ལོག་འཇུག་པ་རེད།རྒྱུ་མཚན་འདི་ལ་བརྟེན་ནས་མཐར་ཁོང་
གིས་མཁྲེག་སྦྱོར་འདེམས་སྒྲུག་Sexual Selection

ཅེས་པ་ཞིག་གསར་གཏོད་གནང་དགོས་བྱུང་བ་དང།དེ་
ཡང་སྲོག་ཆགས་གང་ཞིག་གི་རིགས་བརྒྱུད་སྐྱེ་འཕེལ་ཡོང་
བ་ལ་རང་འབྱུང་འདེམས་སྒྲུག་ཙམ་མ་ཡིན་པར་མཁྲེག་སྦྱོར་
གྱི་གཤིས་ཀ་དང་རང་གི་ཟླ་བོ་འདེམས་སྒྲུག་བྱེད་སྟངས་
ཀྱང་གལ་ཆེ་ཡིན་པ་བཤད་ཡོད།རྨ་བྱ་ཕོའི་གཤོག་སྒྲོ་ལྟ་ན་
སྡུག་པ་དེ་རང་འབྱུང་འདེམས་སྒྲུག་གི་ཐོག་ནས་འགལ་བའི་
ཆ་རྐྱེན་ཞིག་ཆགས་ཡོད་ཀྱང་མཁྲེག་སྦྱོར་འདེམས་སྒྲུག་
གི་ཐོག་ནས་མཐུན་པའི་ཆ་རྐྱེན་ཞིག་ཆགས་ཡོད།གཤོག་
སྒྲོ་ཇི་ཙམ་ཆེ་བ་དང་མཛེས་པ་དེའི་ཚོད་ཀྱིས་རྨ་བྱ་མོ་ཚོས་
དགའ་བོ་བྱེད་པ་དང་རང་གི་ཟླ་བོར་འདེམས་སྒྲུག་བྱེད་ཀྱི་
ཡོད་པས།གཤོག་སྒྲོ་ཆེ་བའི་རྨ་བྱའི་རིགས་བརྒྱུད་གོང་
འཕེལ་ཡོང་བར་མཐུན་པའི་ཆ་རྐྱེན་ཞིག་ཆགས་ཡོད།སྲོག་
ཆགས་མོ་ཚོས་སྒྲོ་ཆེ་བ་དང་།སྤུ་མདོག་མཛེས་པ།རྭ་
ཅོ་རིང་བ་དང་།མཆུ་རིང་བའི་ཕོ་རིགས་དང་ལྷན་དུ་ལུས་
འབྲེལ་གྱིས་རིགས་བརྒྱུད་གསོ་སྐྱོང་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པའི་རང་
བཞིན་འདིར་མཁྲེག་སྦྱོར་འདེམས་སྒྲུག་ཅེས་འབོད་ཀྱི་ཡོད།

ཟླ་བའི་སྟེང་རླན་གཤེར།། ༡
ཕག་ཆམ།། ༢

ཚན་རིག་གསར་རྙེད།། ༤

གནའ་བོའི་མིའི་མེས་པོ།། ༣
ཚན་རིག་མཁས་དབང།། ༤
གྲྭ་བཙུན་ཚོས་ཚན་རིག་གི་ཕྱོགས་སུ་བློ་ཁ་བསྒྱུར་བ།། ༥

• ཟླ་བའི་ཚངས་ཐིག་ལ་ཀི་ལོ་མི་ཊར་
༣༤༧༤ཡོད།

• ཟླ་བ་ནི་ས་གོ་ལ་ལས་གཞན་པའི་མིས་
འགྲོ་སྐྱོད་བྱས་པའི་མཁའ་གཟུགས་
གཅིག་པུ་དེ་ཡིན།

• གོ་ལ་ནས་ཟླ་བ་བར་རྒྱང་ཐག་ཀི་ལོ་མི་ཊར་
༣༨༤༤༠༣ཡོད།

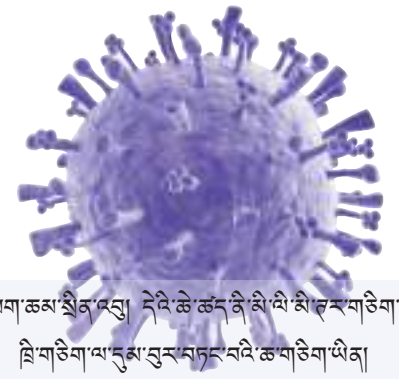

ལོ་རེའི་ནང་འཛམ་གླིང་མི་འབོར་གྱི་རྒྱ་ཆ་༥ནས་

༡༥བར་རྒྱུན་ལྡན་གྱི་ཆམ་ནད་ཕོག་གི་ཡོད་པ་
དང་དེས་རྐྱེན་པས་མི་འབོར་ས་ཡ་གསུམ་ནས་ལྔའི་བར་
ནད་མནར་ཚབ་ཆེ་ཡོང་གི་ཡོད་པ་མ་ཟད་མི་འབུམ་གཉིས་
ནས་ལྔའི་བར་གྱི་ཚེ་སྲོག་ཤོར་གྱི་ཡོད། ཨ་རི་ཁོ་ནའི་ནང་
ལོ་རེར་མི་ཁྲི་བཞི་ལྷག་ཆམ་ནད་ཕོག་ནས་ཤི་རྐྱོན་ཡོང་གི་
ཡོད་པ་དང༌།ཚེ་སྲོག་ཤོར་བའི་མི་ཕལ་ཆེ་བ་ཕྲུ་གུ་དང་རྒན་
འཁོགས། དེ་བཞིན་ནད་གཞི་གཞན་གྱི་རྐྱེན་པས་གཟུགས་
ཁམས་བདེ་ཐང་མེད་རིགས་རྣམས་ཡིན། སྤྱིར་འདི་ལོར་
བྱུང་བའི་ཕག་ཆམ་དང།སྤྱི་ལོ་༡༩༡༨ལོར་བྱུང་བའི་སེ་
པན་གྱི་ཆམ་ནད་སོགས་ནད་གཞིའི་ངོ་བོའི་ཆ་ནས་སྲིན་

བུས་བཟོས་པ་དང་ཆམ་ནད་ཡིན་པ་མཚུངས་ཀྱང་ཁྱབ་ཚད་
དང་ཡང་ལྕིའི་ཁྱད་པར་གྱི་རྐྱེན་པས་ནད་ཡམས་འདི་རིགས་
གསར་ལམ་བརྒྱུད་རྒྱ་ཁྱབ་འགྲོ་བཞིན་པ་དང་འདིའི་ཐད་
བདེན་པ་དང་བདེན་པ་མ་ཡིན་པའི་གནས་ཚུལ་མང་དག་
ཞིག་ཁྱབ་འཕེལ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད།
ལོ་རེའི་ཆམ་ནད་ཙམ་མ་ཡིན་པར་སྲིན་བུའི་རིགས་
Influenza A འདིས་དུས་རབས་ཉི་ཤུའི་ནང་ཁྱབ་ཆེ་བས་
ནད་ཡམས་གསུམ་སྐྲུན་ཡོད། སྤྱི་ལོ་༡༩༡༨ལོའི་སེ་པན་
གྱི་ཆམ་ནད། ༡༩༥༧ལོའི་ཨེ་ཤེ་ཡེ་ཆམ་ནད།
༡༩༦༨ ལོར་ཧོང་ཀོང་གི་ཆམ་
ནད་བཅས་ཡིན།དེ་རྗེས་

༢༠༠༩ལོའི་ཕག་ཆམ་གྱི་ནད་ཡམས་འདི་བྱུང་བ་དང།ཆམ་
ནད་འདི་དག་རྣམ་པ་ཕྲན་བུ་འགྱུར་བའི་སྲིན་བུའི་རིགས་
གཅིག་གི་རྐྱེན་ལས་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན།སྤྱི་ལོ་༡༩༡༨ལོའི་
ཆམ་ནད་སྐབས་ཚེ་སྲོག་ཤོར་བའི་མི་ཕལ་ཆེ་བ་གཟུགས་
གཞི་བདེ་ཐང་ཡིན་པའི་གཞོན་ནུ་དར་མ་ཤ་སྟག་ཡིན་པ་དང་
དེ་ཡང་རྐྱེན་གཉིས་པ་ཞིག་ལ་བརྟེན་ནས་བྱུང་ཡོད། སྲིན་
བུ་དེས་ནད་པའི་གློ་བའི་སྦུ་གུའི་ནང་ངོས་ཀྱི་ལྤགས་པ་བེད་
མེད་གཏོང་བ་དང་དེ་ལ་བརྟེན་ནས་གནོད་གཞི་ཅན་གྱི་ཕྲ་
འབུ་ནང་དུ་ཤོར་ནས་གློ་སྐྱོན་འབྱུང་གི་ཡོད། མཐར་ནད་པ་
དེ་དག་ཕྲ་འབུའི་གློ་ནད་ཀྱི་རྐྱེན་པས་འཆི་སྐྱོན་ཤོར་གྱི་ཡོད་
ཀྱང་རྗེས་སུ་གློ་ནད་བཅོས་ཐབས་

ཀྱི་ཕྲ་འབུ་བཅོམ་པའི་སྨན་རྗས་བཟོ་སྐྲུན་བྱུང་བ་བརྟེན་ནས་
འཆི་སྐྱོན་གྱི་ཉེན་ཁ་ཆེས་ཉུང་དུ་ཕྱིན་ཡོད།གཤམ་གསལ་
གྱི་རེའུ་མིག་ནང་ནད་ཡམས་དེ་དག་ལོ་དུས་གང་དུ་བྱུང་
བ་དང་དེའི་ཁྱབ་ཚད། མི་ཇི་ཙམ་ལ་སྲོག་སྐྱོན་བྱུང་མིན་
བཅས་བསྟན་ཡོད། སྲིན་འབུ་འདིས་གོང་གི་རེའུ་མིག་ནང་
མ་གསལ་བའི་ནད་ཡམས་གཞན་མང་དག་ཅིག་སྐྲུན་ཡོད་
པ་ནི།སྤྱི་ལོ་༡༩༤༧ལོའི་སུ་ཌོ་ནད་ཡམས་pseudo-
pandemic དང་༡༩༧༦ལོའི་ཕག་ཆམ།༡༩༧༧ལོའི་
ཨུ་རུ་སུའི་ཆམ་ནད་ལྟ་བུ་H1N1 དང་རྣམ་པ་ཕྲན་བུ་མི་
འདྲ་བའི་སྲིན་བུས་སྐྲུན་པ་ཤ་སྟག་ཡིན།

སྔོན་འགོག།

ཁྱབ་བརྡལ་འགྲོ་ཚུལ་དང་ནད་རྟགས།

ད་ལྟའི་གནས་སྟངས།

ཆམ་ནད། ལོ་དུས། ཆམ་སྲིན་གྱི་རིགས། ནད་གཞི་ཕོག་པའི་མི་འབོར། འཆི་སྐྱོན་བྱུང་བའི་གྲངས་འབོར།

སེ་པན་གྱི་ཆམ་ནད། ༡༩༡༨ A/H1N1 ས་ཡ་ལྔ་བརྒྱ་ཙམ། ས་ཡ་༢༠ནས་༡༠༠བར།
ཨེ་ཤེ་ཡེ་ཆམ་ནད། ༡༩༥༦ནས་༡༩༥༨བར། A/H2N2 གསལ་ཁ་མེད། ས་ཡ་གཉིས་ཙམ།
ཧོང་ཀོང་ཆམ་ནད། ༡༩༦༨ནས་༡༩༦༨བར། A/H3N2 གསལ་ཁ་མེད། ས་ཡ་གཅིག་ཙམ།
རྒྱུན་ལྡན་ཆམ་པ། ལོ་བསྟར། A/H3N2, A/H1N1 ལོ་རེར་ས་ཡ་༣༤༠ནས་ཐེར་འབུམ་གཅིག་ཙམ། འབུམ་གཉིས་དང་ཕྱེད་ནས་འབུམ་ལྔ་བར།
༢༠༠༩ལོའི་ཕག་ཆམ། ༢༠༠༩ A/H1N1 ས་ཡ་གཉིས་ལྷག་བྱུང་ཟིན། ༥༧༠༠

༢༠༠༩ལོའི་ཕག་ཆམ།

ཐོག་མའི་བྱུང་རིམ།

༥

ནད་ཡམས་འདི་ཐོག་མར་ཨ་རིའི་ནང་ཤེས་
རྟོགས་བྱུང་ཡོད་ཀྱང་ཤེས་ཚོར་མ་བྱུང་བ་ཙམ་
ལས་དེའི་སྔོན་ནས་མེཀ་སི་ཀོའི་ནང་ཁྱབ་བརྡལ་ཕྱིན་ཟིན་
ལུགས་བཤད་ཀྱི་ཡོད། ཕྲུག་གུ་དེ་གཉིས་ཕག་པ་དང་འབྲེལ་
བ་གང་ཡང་མེད་པས་ནད་ཡམས་དེ་ཡང་མི་གཞན་ནས་
འགོས་པ་ཞིག་དང༌།ཕྲུག་གུ་དེ་གཉིས་ལ་ཕག་ནད་ཡོད་པའི་
གཞུང་འབྲེལ་གསལ་བསྒྲགས་༢༠༠༩ཟླ་༤ཚེས་༡༤དང་
༡༧གཉིས་ལ་རིམ་བཞིན་བྱས་ཡོད་ཀྱང་ཟླ་༣ཚེས་༢༨ཙམ་
ནས་ནད་འབུ་འགོས་ཟིན་པ་དང་ནད་རྟགས་ཀྱང་འཐོན་འགོ་
ཚུགས་ཡོད་ལུགས་བཤད་ཡོད། དེ་ནས་རིམ་བཞིན་འཛམ་
གླིང་ས་ཕྱོགས་གང་སར་ཁྱབ་བརྡལ་བྱུང་བ་དང་སྐབས་དེར་
རྒྱལ་ཁབ་འདྲ་མིན་ནང་ན་ཚ་འདིའི་མིང་དོད་ཀྱང་འདྲ་མིན་
བེད་སྤྱོད་བྱས་ཡོད་པ་ནི།ལྷོ་ཀོ་རི་ཡ་དང་ཨི་སེ་རེལ་གཉིས་
ཀྱིས་ནད་ཡམས་འདིར་མེཀ་སི་ཀོའི་སྲིན་འབུ་ཟེར་བ་རྗེས་
སུ་ལྷོ་ཀོ་རི་ཡའི་ནང་ཕག་ཆམ་ཞེས་མིང་སྒྱུར་བྱས་ཡོད།ནེ་
ཐར་ལེནཌ་གྱིས་ཐོག་མར་ཕག་ཆམ་ཟེར་བ་དང་ད་ཆ་ཆམ་
གསར་ཟེར་བ་གྱི་ཡོད། ཐེ་ཝེན་ནང་འདི་ལ་ཆམ་པའམ་ཡང་
ན་ཆམ་གསར་འབོད་པ་དང༌། དེ་བཞིན་དུ་འཛམ་གླིང་དུད་
འགྲོའི་འཕྲོད་བསྟེན་ལྷན་ཚོགས་ཀྱིས་འདིར་བྱང་ཨ་རིའི་ཆམ་
པ་དང༌།ཡོ་རོབ་མཐུན་ཚོགས་ཀྱིས་ནོ་བེལ་ཆམ་པའི་སྲིན་བུ་
ཟེར་བ་སོགས་མིང་སྣ་ཚོགས་འབོད་བཞིན་ཡོད།ནད་ཡམས་
འདི་གླིང་ཆེན་ཕལ་ཆེ་བའི་ནང་ཁྱབ་བརྡལ་ཕྱིན་ཟིན་པ་དང།
ཡོ་རོབ་ནང་ཡོད་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཡུཀརེན་ལྟ་བུར་མཚོན་ན་ད་
བར་ནད་གཞི་ཕོག་པའི་མི་འབུམ་གཉིས་དང་ཕྱེད་ལྷག་བྱུང་
ཡོད་པ་དང་ནད་པ་ཉི་ཤུ་ལྷག་གི་ཚེ་མ་ཟིན་པའི་གནས་ཚུལ་
བྱུང་བ་མ་ཟད་གནས་ཚུལ་འདི་ཉིན་རེ་བཞིན་ཛ་དྲགས་ཀྱི་
རང་བཞིན་ཅན་དུ་གྱུར་བཞིན་ཡོད།

སྲིན་འབུ་འདི་འགོ་ནད་རང་བཞིན་ཅན་གྱི་རིགས་གསར་པ་
ཞིག་ཡིན་པས་རྒྱུན་ལྡན་ཆམ་འགོག་སྨན་ཁབ་ཀྱིས་ནུས་
པ་གང་ཡང་འཐོན་མི་ཐུབ།ཨ་རིའི་ནད་འགོག་ལྷན་ཁང་གི་
བརྟག་དཔྱད་རྒྱུད་ཤེས་རྟོགས་བྱུང་བར་གཞིག་ན།ལོ་ན་
ཆུང་རིགས་ཀྱི་ལུས་པོའི་ནང་ནད་འབུ་འདིར་མངོན་འགོག་
གི་ལུས་ཟུངས་གང་ཡང་མེད་ཀྱང་ལོ་ན་རྒན་པའི་རིགས་ལ་
མངོན་འགོག་གི་ནུས་པ་ཕྲན་བུ་ཡོད་པ་རྙེད་ཡོད།ལྷག་པར་
དུ་ལོ་ན་༦༠བརྒལ་ཟིན་པའི་རིགས་ལ་ནུས་པ་ཆེ་ཤོས་ཡོད་
པ་རྙེད་ཡོད།སྲིན་འབུ་འདིའི་རིགས་རྫས་ནང་སྔར་ཡོད་སྲིན་

འབུའི་རིགས་ལྔའི་རིགས་རྫས་ཡོད་པ་དང་དེ་ཡང༌།བྱང་ཨ་
རིའི་ཕག་ཆམ་དང༌།བྱང་ཨ་རིའི་བྱ་ཆམ།༼བྱ་ནད༽མི་
ཆམ།དེ་བཞིན་ཡོ་རོབ་དང་ཨེ་ཤེ་ནང་ཡོད་པའི་ཕག་ཆམ་
གྱི་སྲིན་འབུའི་རིགས་གཉིས་བཅས་ཀྱི་རིགས་རྫས་ཡོད་པ་
ཞིག་ཡིན།ནད་ཡམས་འདི་ད་ལྟའི་ཆར་ཉེན་ཁ་ཆེ་བ་ཞིག་
མ་ཡིན་པ་དང་འདིའི་ནད་རྟགས་ཀྱང་རྒྱུན་ལྡན་ཆམ་ནད་ཀྱི་
ནད་རྟགས་དང་འདྲ་བ་མ་ཟད་ནད་པར་སྲོག་རྐྱོན་བྱུང་བའི་
ཚད་ཀྱང་དེ་ཙམ་ཆེ་བ་བྱུང་མེད།འོན་ཀྱང་བློ་ཚབ་བྱེད་
ཡུལ་ཞིག་ནི་སྤྱི་ལོ་༡༩༡༨ལོའི་ནད་ཡམས་བཞིན་ཐོག་མར་
གནོད་ཚབ་དེ་ཙམ་མེད་ཀྱང་དུས་ཡུན་ངེས་ཅན་གྱི་རྗེས་སུ་
རིམ་བཞིན་གནོད་ཚབ་ཇི་ཆེར་འགྲོ་བའི་ཉེན་ཁ་ཆེན་པོ་ཡོད་
ལུགས་ཤོད་ཀྱི་ཡོད།

ནད་ཡམས་འདིའི་ཁྱབ་བརྡལ་འགྲོ་ཚུལ་ནི་རྒྱུན་ལྡན་ཆམ་རིགས་ཁྱབ་འཕེལ་འགྲོ་ཚུལ་དང་གཅིག་མཚུངས་ཡིན།
དེ་ཡང་ནད་གཞི་ཕོག་ཟིན་པའི་ནད་པ་ཞིག་གློ་རྒྱག་པ་དང་སྣ་འཚུབ་པ་བརྟེན་ནས་ནད་འབུ་དེ་དག་རླུང་གི་བརྒྱུད་
ལམ་ནང་ནས་མི་གཞན་ལ་ཁྱབ་སྤེལ་གཏོང་གི་ཡོད།དེ་བཞིན་ནད་འབུ་ཡོད་པའི་ཅ་དངོས་ལ་རེག་རྗེས་རང་གི་ཁ་སྣར་འཆང་བ་སོགས་ཀྱི་བརྒྱུད་ནས་ཀྱང་འགོ་སྲིད།
ནད་རྟགས་ཀྱང་ཕལ་ཆེ་བ་རྒྱུན་ལྡན་གྱི་ཆམ་པ་དང་གཅིག་མཚུངས་ཏེ།གློ་རྒྱག་པ་དང༌།སྣ་འཚུབ་པ།མིད་པ་ན་བ།ཚ་བ་རྒྱས་པ།མགོ་ན་བ།གྲང་འདར་བྱེད་པ།སྤུས་མོ་སོགས་ཚིག་ན་བ།སྣ་ཆུ་རྒྱུགས་པ་བཅས་ཡོང་གི་ཡོད།དེ་བཞིན་བཤལ་བ་དང་སྐྱུག་པ་ཡང་ཡོང་སྲིད།ཕྲུ་གུ་དང་རྒས་འཁོགས།བུ་མེད་སྦྲུམ་མ།དེ་བཞིན་སྔར་ནས་ནད་གཅོང་ཅན་གྱི་རིགས།དཔེར་ན།སྙིང་ནད་ཅན་དང༌།ཤ་རྒྱག་དྲགས་པ།མངར་རྫས་མང་དྲགས་པ།དབྱུགས་གཏོང་ལེན་དཀའ་བ་བཅས་ཀྱི་ནད་གཞི་ཡོད་རིགས་ལ་ཆམ་ནད་འདི་ཚབ་ཆེ་བས་ལྷག་པར་དུ་ཟབ་དགོས།

འཛམ་བུ་གླིང་གི་ཕྱེད་བྱང་ཕྱོགས་ཀྱི་ཁུལ་དུ་ནད་ཡམས་
འདི་དགུན་དུས་སུ་ཁྱབ་འཕེལ་ཆེ་ཤོས་ཡོང་སྲིད་པའི་མངོན་
དཔག་བྱེད་བཞིན་ཡོད།ཚན་རིག་པ་ཚོས་ནད་ཡམས་འདིར་
མངོན་འགོག་གི་སྨན་ཁབ་བཟོ་སྐྲུན་ཐུབ་ཡོད་ཀྱང་དགོས་
མཁོའི་གྲངས་འབོར་བཞིན་བཟོ་སྐྲུན་བྱེད་མི་ཐུབ་པའི་དཀའ་
ངལ་ཕྲད་བཞིན་པར་སོང༌།འཕྲོད་བསྟེན་སྡེ་ཚན་ཁག་ནས་
མངོན་འགོག་སྨན་ཁབ་དེ་དག་ཐོག་མར་ཕྲུག་གུ་དང་བུ་མེད་
སྦྲུམ་མ་སོགས་ཉེན་ཚབ་ཆེ་བའི་རིགས་ལ་རྒྱག་དགོས་པའི་
སྐུལ་མ་བྱེད་བཞིན་པ་དང༌།དེ་སྔོན་ཆེད་ལས་པ་ཚོས་སྨན་
ཁབ་འདི་མི་རེར་ཐེངས་གཉིས་རེ་རྒྱག་དགོས་པའི་བསམ་
ཚུལ་བཏོན་ཡོད་ཀྱང་ལོ་ན་སོན་པའི་རིགས་ལ་སྨན་ཁབ་
གཅིག་གིས་མངོན་འགོག་ཐུབ་པའི་དཔང་རྟགས་རྙེད་ཡོད་པ་
དེ་སྨན་ཁབ་འདེངས་ངེས་མེད་པའི་གནས་སྟངས་འོག་གཏམ་
བཟང་ཞིག་ཆགས་ཡོད།དེ་མིན་ནད་ཡམས་འདི་ཁྱབ་འཕེལ་
མི་ཡོང་བའི་ཆེད།ལག་པ་ཡང་སེ་འཁྲུ་བ་དང༌།ཟ་ཆས་
བཅུད་ལྡན་བསྟེན་པ།ལུས་རྩལ་རྩེ་བ།མི་ཚོགས་ཆེ་སར་
གཡོལ་བ་དང་ཁ་འགེབ་པ་སོགས་བྱེད་དགོས་པ་མ་ཟད་ནད་
རྟགས་མངོན་མ་ཐག་སྨན་ཁང་དུ་སྐྱོད་དགོས།གཞུང་ཕྱོགས་
དང་འཕྲོད་བསྟེན་ལས་ཁུངས་ཁག་ནས་ཀྱང་རྒྱལ་ཁབ་ཕན་
ཚུན་ཕྱོགས་སྐྱོད་བྱེད་མཁན་རིགས་ལ་བརྟག་ཞིབ་ནན་ཏན་
བྱེད་པ་དང་སློབ་གྲྭ་སོགས་ཤེས་ཡོན་གྱི་ལྟེ་གནས་ཁག་སྒོ་
རྒྱབ་པ་སོགས་སྔོན་འགོག་ཆེད་ལས་རིགས་མང་དག་ཞིག་
ལག་བསྟར་བྱེད་བཞིན་པ་ཡིན།དེ་མིན་ཨེ་ཇེབཊ་རྒྱལ་ཁབ་
ལྟ་བུས་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཕག་པ་ཡོད་ཚད་དམར་གསོད་བཏང་
བ་དང་དེ་མིན་རྒྱལ་ཡོངས་ཐོག་ཕག་པ་ས་ཡ་མང་པོའི་ཚོང་
འབྲེལ་ལ་དོ་ཕོག་བྱུང་ཡོད།འོན་ཀྱང་ཚན་རིག་པས་བཤད་
པ་ལྟར་ན།སྲིན་འབུ་འདི་ཚ་ཚད་སེལ་ཤི་སེ་༧༠ལྷག་གི་
ནང་གནས་ཐུབ་ཀྱི་མེད་པར་བརྟེན་ཕག་ཤ་ཚོས་མའི་རིགས་
ཟས་པར་ཉེན་ཁ་མེད་པ་མ་ཟད་ནད་འབུ་འདིའི་འབྱུང་ཁུངས་
ཕག་པ་ཡིན་པ་ཙམ་ལས་ཕག་པ་ནས་མིར་ཁྱབ་འཕེལ་འགྲོ་
རྒྱུ་ཤིན་ཏུ་ཁག་པོ་ཡིན།འོན་ཀྱང་གཟབ་དགོས་པ་ནི་ཕག་
ཤ་རྗེན་པའི་རིགས་ལ་ལག་པ་འཆང་རྗེས་ལག་པ་ཆུ་ལ་དག་
རྫས་ཀྱིས་ལེགས་པར་འཁྲུ་དགོས་པ་དེ་ཡིན།

ཨ་རི་ཁོ་ནའི་ནང་མི་ས་ཡ་གཅིག་ལྷག་ཙམ་ལ་ན་ཚ་འདི་ཕོག་ཡོད།ནད་ཡམས་འདིའི་ཁྱབ་འཕེལ་འགྲོ་ཚད་ཤིན་ཏུ་མགྱོགས་པས་
སྔར་གྱི་ནད་ཡམས་དེ་དག་ཟླ་བ་དྲུག་གི་གནས་སྟངས་དེ་ནད་གཞི་འདིར་མཚོན་ན་བདུན་ཕྲག་དྲུག་ནང་སླེབས་ཟིན་ཡོད།འོན་
ཀྱང་ན་ཚའི་ལྗིད་ཚད་ནི་དེ་སྔོན་ཚོད་དཔག་བྱས་པ་ལས་ཆེས་ཡང་བ་ཞིག་དང་ནད་པ་ཕལ་ཆེ་བ་སྨན་བཅོས་གང་ཡང་མེད་པར་རྒྱུན་ལྡན་གྱི་ཆམ་པ་བཞིན་དྲག་སྐྱེད་
ཡོང་གི་ཡོད།དེ་མིན་ཁོར་ཡུག་གི་གནས་བབས་དང་ནད་པ་རང་ཉིད་ཀྱི་ལུས་ཁམས་ལ་བརྟེན་ནས་ནད་གཞིའི་ཉེན་ཚབ་ཁྱད་པར་ཡོད།ད་ཆ་ཚང་མས་སེམས་ཁུར་ཆེ་ཤོས་བྱེད་ཡུལ་ནི་ནད་འབུ་འདིའི་རིགས་རྫས་ལ་འགྱུར་བ་ཕྱིན་ཏེ་མི་ནས་མིའི་བར་ཁྱབ་བརྡལ་འགྲོ་སླ་བ་མ་ཟད་ཡོད་བཞིན་པའི་སྔོན་འགོག་སྨན་ཁབ་ཀྱིས་གནོད་མི་ཐུབ་པའི་ཉེན་ཚབ་ཆེ་བའི་སྲིན་འབུའི་རྣམ་པ་གསར་པ་ཞིག་ཡོང་སྲིད་པའི་དོག་པ་བྱེད་བཞིན་ཡོད་པ་འདི་ཡིན།

༢

ཆམ་ནད་འདི་ཐོག་མར་༢༠༠༩ ཟླ་གསུམ་
པའི་ནང་ཨ་རིའི་ཕྲུ་གུ་གཉིས་ཀྱི་ནང་ངོས་
འཛིན་བྱུང་ཡོད་ཀྱང་འཕྲོད་བསྟེན་མི་སྣ་ཚོས་བཤད་གསལ་
ལྟར་བྱས་ན། ༢༠༠༩ ཟླ་བ་དང་པོ་ཙམ་ནས་མེཀ་སི་ཀོའི་
ནང་མི་ལ་ནད་གཞི་འདི་ཕོག་འགོ་ཚུགས་ཡོད་ལུགས་བཤད་
ཡོད།༢༠༠༩ཟླ༣ཚེས་༡༨ཉིན་ནད་གཞི་འདི་མེཀ་སི་ཀོའི་
གྲོང་འཁྱེར་ནང་ཁྱབ་བརྡལ་འགྲོ་བཞིན་པ་ཤེས་རྟོགས་བྱུང་བ་
དང༌། ཆམ་ནད་འདི་བརྡལ་ཁྱབ་ཕྱིན་པའི་ཡོངས་ཁྱབ་གསལ་
བསྒྲགས་དང་ལྷན་དུ་ཨ་རིར་རྒྱུ་དངུལ་གྱི་རོགས་སྐྱོར་ཡོང་
བའི་རེ་སྐུལ་བྱས་པ་དང་ལྷན་དུ་གྲོང་ཁྱེར་ནང་ཛ་དྲགས་ཀྱི་
ལས་གཞི་སྣ་མང་སྤེལ་ཡོད།

༤

༦

༡

ནད་འབུའི་ཁྱད་ཆོས། ༣

0.0001mm
ཕག་ཆམ་སྲིན་འབུ།དེའི་ཆེ་ཚད་ནི་མི་ལི་མི་ཊར་གཅིག་
ཁྲི་གཅིག་ལ་དུམ་བུར་བཏང་བའི་ཆ་གཅིག་ཡིན།

༢

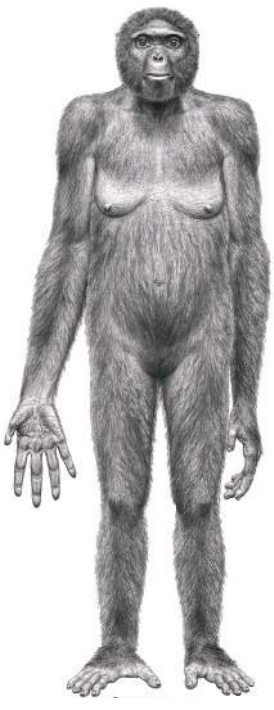

དུག་སྦྲང་གི་ཟུང་གཞས།

དུག་སྦྲང་ནི་ང་ཚོར་འཚེ་བ་ཁོ་ན་བྱེད་མཁན་གྱི་
སྲོག་ཆགས་ཤིག་ཡིན།དེས་ང་ཚོའི་ལུས་ཀྱི་ཁྲག་
འཇིབ་པ་དང་ཚོར་བ་མི་བདེ་བ་སྐྲུན་པ་མ་ཟད་
ཉེན་ཁ་ཆེ་བའི་ནད་གཞི་མང་དག་ཞིག་ཁྱབ་འཕེལ་
གཏོང་གི་ཡོད། དེར་བརྟེན་ཁོང་ཚོས་སོ་རྒྱབ་པ་
ཙམ་མ་ཡིན་པར་སྒྲ་ཐོས་པ་ཙམ་གྱིས་ཁོང་ཁྲོ་ལང་བ་དང་ཚོར་བ་མི་བདེ་བ་ཡོང་གི་ཡོད།འོན་ཀྱང་ཁོང་ཚོའི་འཛེར་སྒྲ་དེ་དུག་སྦྲང་རང་དང་རིགས་མཐུན་གྱི་མཚན་མ་གཞན་ཅན་ཞིག་གི་ཐོས་སྐབས་དེ་ནི་སྙན་འཇིབ་ལྡན་པ་དང་དགའ་རྩེའི་རྣམ་འགྱུར་སྟོན་པའི་སྒྲ་ཞིག་ཡིན། ཁོང་ཚོས་ཟློས་ཕྱོད་འདྲ་མིན་ཅན་གྱི་སྒྲ་སྣ་ཚོགས་སྐྲུན་ཐུབ་པ་དང་དེ་ཡང་རང་གི་གཤོག་པའི་འདར་འགུལ་གྱི་མྱུར་ཚད་ལ་སྟངས་འཛིན་བྱས་པའི་ཐོག་ནས་སྐྲུན་གྱི་ཡོད་། ཚན་རིག་པས་ཉེ་ཆར་ཤེས་རྟོགས་བྱུང་བར་གཞིགས་ན། སོ་སོའི་འདོད་པ་དང་མཐུན་པའི་བདེ་ཐང་ཅན་གྱི་རོགས་པ་ཞིག་ཐོབ་པར་གཞན་དེའི་རྣམ་འགྱུར་དང་མཐུན་པའི་སྒྲ་རླབས་འདྲ་མིན་སྐྲུན་པ་དང་དུས་ནས་དུས་སུ་དེར་འགྱུར་བཅོས་གཏོང་གི་ཡོད།དཔེར་ན།ཁོང་ཚོ་འགའ་ཞིག་གིས།རང་གི་གཤོག་པའི་འདར་ཚད་དམ།གཤོག་སྒྲ་དེ་རང་གི་སྣང་བ་འགྲོ་སའི་དུག་སྦྲང་གི་གཤོག་པའི་འདར་ཚད་དང་མཉམ་པ་འགུལ་ཐུབ་པ་དང་དེ་མཐུན་གྱི་འགྱུར་བ་གཏོང་ཐུབ།དུག་སྦྲང་ཕོ་མོ་གང་འདྲ་ཞིག་ཡིན་རུང་མཚན་མ་མི་འདྲ་བའི་དུག་སྦྲང་གཞན་ཞིག་དང་ཕྲད་སྐབས་ཐོག་མར་གཤོག་སྒྲ་སྐྲུན་པ་དང་མཐར་གཉིས་མོས་བྱུང་མཚམས་ཟུང་གཞས་ཤིག་དང་ལྷན་དུ་མཁྲེག་སྦྱོར་གྱི་བྱ་བར་འཇུག་པ་ཡིན།སྤྱིར་རྒྱུན་ལྡན་དུག་སྦྲང་ཕོ་ཞིག་གི་གཤོག་པའི་འདར་ཚད་ཟློས་ཕྱོད་༦༠༠་དང་མོའི་ཟློས་ཕྱོད་༤༠༠་ཙམ་ཡིན་ཀྱང་མཁྲེག་སྦྱོར་གྱི་ཟུང་གཞས་གཏོང་སྐབས་ཟློས་ཕྱོད་༡༢༠༠་ཙམ་སྐྲུན་ཐུབ།

མིའི་འགྱུར་རྡོ་གསར་རྙེད།
གནའ་བོའི་མིའི་མེས་པོ།

ཉེ་ཆར་ཚན་རིག་པས་མིའི་འགྱུར་རྡོ་ཞིག་རྙེད་ཡོད་པ་དེ་ད་བར་
རྙེད་སོན་བྱུང་བའི་མིའི་འགྱུར་རྡོ་རྙིང་ཤོས་དེ་ཆགས་ཡོད།དེ་ཐོག་
ནས་ད་བར་མིའི་བྱུང་རིམ་ཐད་འཛིན་པའི་རྣམ་གཞག་དང་རྩ་དོན་
ལ་བསྐྱར་ཞིབ་བྱེད་དགོས་པར་གྱུར་ལུགས་བཤད་ཡོད།ཚན་
རིག་པ་ཁག་ཅིག་གིས་ལོ་བཅུ་བདུན་རིང་ཉམས་ཞིབ་བྱས་པའི་
འབྲས་བུར།ད་བར་རྙིང་ཤོས་ཡིན་པའི་མིའི་འགྱུར་རྡོ་ཞིག་རྙེད་
སོན་བྱུང་བའི་གསལ་བསྒྲགས་བྱས་པ་དང།གསར་རྙེད་འདིས་
ང་ཚོའི་གནའ་བོའི་མེས་པོའི་འཕེལ་འགྱུར་གྱི་ལོ་རྒྱུས་ནང་ད་བར་
ཤེས་ཐབས་མེད་པའི་བར་སྟོང་མང་དག་ཅིག་གསལ་སྟོན་བྱས་པ་
མ་ཟད།འགྱུར་རྡོ་འདི་ནི་དེ་སྔོན་མིའི་འགྱུར་རྡོ་རྙིང་ཤོས་སུ་འཛིན་
པའི་ལོ་ངོ་ས་ཡ་༣༌༢སྔོན་དུ་བྱུང་བའི་ལུ་སི་Lucyཞེས་པ་ལས་
ལོ་ས་གཅིག་ཙམ་གྱི་སྔོན་དུ་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན།མ་ཟད་ང་ཚོའི་ཚེ་
སྲོག་གི་ལྗོན་ཤིང་ནང་མིའི་གདུང་རྒྱུད་ཀྱི་ཡལ་ག་ལས་ང་ཚོའི་
མེས་པོ་དེ་སྤྲ་རིགས་ཅིམ་པེན་ཛི་ཡི་མེས་པོ་དང་གཅིག་ཡིན་པ་བསྟན་ཡོད།བསམ་ཚུལ་འདི་སྐུ་ཞབས་ཌར་ཝིན་གྱི་སྐབས་སུ་བྱུང་བ་དང་རྗེས་སུ་རིམ་གྱིས་དར་ཁྱབ་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན་ཀྱང་།བསམ་ཚུལ་དེ་ད་ཆ་ཁུངས་མེད་ལྟ་བུའམ་དོན་དངོས་དང་མི་མཐུན་པ་ཞིག་ཆགས་ཡོད།དེ་བཞིན་གནའ་མིའི་གཟུགས་དབྱིབས་དང་ཁྱད་

ཆོས་ཤེས་རྟོགས་ཆེད་ད་ཡོད་ཅིམ་པེན་ཛིའི་གཤིས་སྤྱོད་དང་
གཟུགས་དབྱིབས་ལ་དཔྱད་ཞིབ་བྱེད་པ་ནི་རྒྱུ་མཚན་མེད་པ་
ཞིག་ཡིན།
ད་ལྟའི་གསར་བརྙེད་བྱུང་པའི་འགྱུར་རྡོ་དེ་མིའི་རིགས་ཨར་ཌི་
པིཐི་ཁས་རེ་མི་ཌས་Ardipithecus ramidusཞེས་པ་དེ་
ཡིན་པ་དང་བསྡུས་ན་ཨར་ཌི་Ardiཞེས་འབོད་ཆོག།ཨར་
ཌིའི་འགྱུར་རྡོ་ལ་བརྟག་ཞིབ་སྐབས་དེའི་ལོ་ཚད་ནི་ས་ཡ་
༤༌༤ཙམ་ཡིན་པ་དང་།
ཨར་ཌིའི་འགྱུར་རྡོ་འདི་ཨི་ཐོ་པི་ཡ་
ཞེས་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ནང་གི་ཨེ་ར་
མིས་Aramis ཞེས་པའི་བྱེ་ཐང་
དེའི་ས་གནས་ཤིག་ཏུ་རྙེད་པ་དང་།
ས་གནས་དེ་ནི་སྔར་༡༩༧༤ལོར་
ལུ་སིའི་འགྱུར་རྡོ་རྙེད་ཡུལ་ནས་སྤྱི་ལེ་
༧༤ཙམ་གྱི་སར་ཡོད།འགྱུར་རྡོ་འདིའི་ཡ་མཚན་ཆེ་ཤོས་ཡིན་
པའི་གནད་དོན་ནི་མེས་པོ་དེ་དག་གི་འགུལ་སྐྱོད་བྱེད་སྟངས་
ཡིན།ད་བར་མིའི་ཐོག་མའི་མེས་པོ་དེ་དག་རྐང་གཉིས་ཐོག་
འགྲོ་སྐྱོད་བྱེད་མཁན་ཞིག་ལ་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་ཀྱང་།ཨར་ཌི་ནི་དེ་ལས་ལྡོག་ཏེ།ས་ཐོག་ཏུ་རྐང་གཉིས་འཛུགས་པ་དང་ཤིང་སྡོང་ཐོག་རྐང་ལག་བཞི་འཛུགས་ཀྱིས་འགྲོ་འོང་བྱེད་མཁན་ཞིག་ཆགས་ཡོད།དཔེར་ན་ཁོང་ཚོའི་ཐེ་བོང་དེ་མི་རྒོད་ལྟར་རྐང་པའི་མཛུབ་མོ་གཞན་ལས་ཆེ་བ་མ་ཟད་འབུར་དུ་ཐོན་ཡོད་པས་ཤིང་གི་

ཡལ་ག་གཅིག་ནས་གཅིག་བར་ལས་སླ་བོར་འགྲོ་སྐྱོད་ཐུབ་ཀྱི་ཡོད།མ་ཟད་ཨར་ཌིའི་ལུས་པོའི་ནང་དམིགས་གསལ་གྱི་རུས་པ་ཆུང་ཆུང་ཞིག་ཡོད་པ་དང་རུས་པ་དེ་སྐྱེས་རབས་ནས་སྐྱེས་རབས་བར་རྒྱུད་གཏོང་བྱས་ཡོད་ཀྱང་དུས་ཡུན་རིང་པོའི་རྗེས་ཅིམ་པེན་ཛི་དང་མི་རྒོད་བྱུང་བའི་སྐབས་སུ་རུས་པ་དེ་རྩ་མེད་ཏུ་ཕྱིན་ཡོད།ཨར་ཌི་པིཐི་ཁས་ཀྱི་འགྱུར་རྡོའི་ཆ་ཤས་ཐོག་མ་དེ་ཕྱི་ལོ་༡༩༩༢ལོར་བརྙེད་ཡོད་པ་དང་དེའི་སྐོར་ཐོག་མར་ཕྱི་ལོ་༡༩༩༤ལོར་འགྲེམས་སྤེལ་བྱས་འདུག། དེ་ནས་ཉམས་ཞིབ་པས་རྒྱུན་ཆད་མེད་པར་ས་དོང་བྲུས་ནས་རིམ་པས་རུས་པ་གཞན་མང་པོ་བརྙེད་ཡོད།འོན་ཀྱང་ཐོག་མར་འགྱུར་རྡོ་རྣམས་ཧ་ཅང་གི་གནས་སྟངས་ཞན་པས་ཟབ་ནན་བྱེད་དགོས་པར་བརྟེན་རུས་སྒྲོམ་ལྷུ་སྒྲིག་དང་
བརྟག་དཔྱད་རིམ་པར་བྱེད་པར་ད་བར་ལོ་ངོ་བཅོ་ལྔ་
ཙམ་འགོར་བ་འདི་ལྟར་ཡིན།ཚན་རིག་པ་ཚོར་འགྱུར་
རྡོ་དེ་ཐོག་མར་རྙེད་སྐབས་དེའི་གནས་སྟངས་ཧ་ཅང་
ཞན་པས་གས་ཆག་སླ་བར་བརྟེན།ཁོང་ཚོས་སྲུང་
སྐྱོབ་ཆེད་དེའི་མཐའ་འཁོར་གྱི་བྲག་རྡོ་ཆ་ཚང་མཉམ་
དུ་བཅད་ནས་འུར་འདྲེན་ཐོག་རྗེས་སུ་ཟབ་ནན་ངང་ཕྱིར་འདོན་བྱས་ཡོད།བརྟག་དཔྱད་རིམ་པར་བྱས་པའི་བརྒྱུད་མེས་པོ་དེ་འཚོ་གནས་སྐབས་རིང་ཚད་ལ་ཕིཊ་བཞི་དང་ལྗིད་ཚད་ལ་ཀི་ལོ་ལྔ་བཅུ་ཙམ་ཡོད་འདུགའགྱུར་རྡོ་འདིའི་ཆ་ཤས་ཀྱི་རུས་པ་༡༢༥ཙམ་བརྙེད་ཡོད་པ་ལས་ཕལ་ཆེ་བ་རྐང་ལག་གི་རུས་པ་ཡིན་འདུགཚན་རིག་པ་ཚོས་འགྱུར་རྡོ་འདི་ནི་ལོ་རྒྱུས་ནང་ཆེས་དཀོན་པ་དང་གལ་གནད་ཆེ་བའི་གསར་རྙེད་ཅིག་ཡིན་ལུགས་འགྲེལ་བརྗོད་བྱས་ཡོད།།

མིས་བཟོས་སྲུང་སྐར་གྱི་འདྲ་དཔར་དང་དེ་མིན་

གནམ་གཤིས་ཀྱི་འགྱུར་ལྡོག་མང་པོ་ཞིག་ལ་བརྟེན་
ནས་སྤྱིར་འཛམ་གླིང་ཡོངས་དང་།ལྷག་པར་དུ་གོ་ལའི་ལྷོ་
བྱང་གི་སྣེ་གཉིས་ཀྱི་ཚ་དྲོད་གོང་མཐོར་འགྲོ་བཞིན་པའི་
དཔང་རྟགས་མང་པོ་ཞིག་བརྙེད་ཡོད།དེར་བརྟེན་གོ་ལའི་ལྷོ་
སྣེར་འཚོ་གནས་བྱེད་བཞིན་པའི་བྱ་པེན་གུན་penguin
གྱི་འཚོ་གནས་ལ་དཀའ་ངལ་ཤིན་ཏུ་ཆེན་པོ་འཕྲད་བཞིན་པ་
དང་།གནམ་གཤིས་དཔྱད་ཞིབ་པ་ཚོས་བཤད་པ་ལྟར་ན།
གོ་ལ་ཚ་འགྱུར་གྱི་ཤུགས་རྐྱེན་ཆེ་ཤོས་དེ་ལྷོ་བྱང་གཉིས་སུ་
ཐེབས་ཀྱི་ཡོད།སྤྱིར་གོ་ལའི་ལྷོ་བྱང་གི་སྣེ་གཉིས་ནི་གླིང་འདིའི་འཁྱགས་སྒམ་ལྟ་བུ་ཡིན་པས་གོ་ལའི་དྲོད་ཚད་དམའ་རུ་གཏོང་བར་ཕན་ཐོགས་ཆེན་པོ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།
གོ་ལའི་ལྷོ་སྣེ་ནི་བྱ་པེན་གུན་འཚོ་གནས་བྱེད་ཡུལ་ཡིན།དེ་ཡང་ལྷོ་བྱང་གི་སྣེ་ཙམ་མ་ཡིན་པར་གོ་ལ་ཡོངས་རྫོགས་
ཀྱི་དྲོད་ཚད་མཐོ་རུ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད་ལུགས་ཚན་པ་ཕལ་ཆེ་བས་བཤད་ཀྱི་ཡོད་པ་དང་།ཡོངས་གྲགས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་ཞིག་ཡིན་ཡང་གོ་ལའི་ལྷོ་བྱང་གི་སྣེ་རུ་དྲོད་ཚད་དམའ་རུ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད་ལུགས་བཤད་མཁན་ཡང་ཡོད།ཚན་རིག་པའི་བར་ལ་བསམ་ཚུལ་མི་འདྲ་བ་གཉིས་བྱུང་བར་བརྟེན།ཉེ་ཆར་ཚན་རིག་མཁས་པའི་ལྷན་ཚོགས་ཞིག་གིས་འདིའི་ཐད་དངོས་ཡོད་གནས་ཚུལ་གང་ཡིན་བརྟག་དཔྱད་ཅིག་བྱེད་འགོ་བརྩམས་པ་དང།ཁོང་ཚོས་ལྷོ་སྣེ་ས་ཁུལ་དུ་གནམ་གཤིས་དཔྱད་ཁང་བཞི་བཅུ་ཞེ་གཉིས་ནས་སྲུང་སྐར་རྒྱུད་གནམ་གཤིས་ཀྱི་རྩིས་ཐོ་གང་ཐོབ་ཐམས་ཅད་གཅིག་ཏུ་བསྡུས་ནས་བརྟག་དཔྱད་ཀྱི་

ཐབས་ལམ་གསར་པ་ཞིག་འགོ་འཛུགས་གནང་ཡོད།ཁོང་ཚོའི་རྙེད་
དོན་ལ་གཞིགས་ན།ལོ་བཅུ་ཕྲག་འགའ་ཞིག་གི་སྔོན་ནས་ད་བར་ལྷོ་
བྱང་གི་སྣེ་གཉིས་ཀྱི་ཚ་ཚད་མུ་མཐུད་འཕར་བཞིན་ཡོད་པ་དང།དེ་
ཡང་ལྷོ་སྣེའི་ཨེན་ཊྲར་ཊྲི་ཀའི་Antarcticaགླིང་ཆེན་གྱི་ནུབ་ངོའི་
འཁྱགས་རོམ་གྱི་ཁུལ་དུ་ཚ་དྲོད་ལྷག་པར་དུ་འཕེལ་བཞིན་ཡོད་འདུགགླིང་ཆེན་དེའི་བྱང་ངོས་ཀྱི་ས་ཁུལ་དེ་ལོ་རེར་དྲོད་ཚད་ཌིག་རི༠་
༡༧ཙམ་འཕར་བཞིན་པ་ཤེས་རྟོགས་བྱུང་འདུགཚོགས་སྡེ་འདིས་
རྙེད་དོན་གཞན་ཞིག་ནི་ཨེན་ཊྲར་ཊྲི་ཀའི་Antarcticaགླིང་ཆེན་
གྱི་ཤར་ལྷོའི་ས་ཁུལ་དུ་སྤྱི་ལོ་༡༩༥༧ནས༢༠༠༦དུ་ཚ་དྲོད་མར་
ཆགས་ཡོད་ཀྱང་གླིང་ཆེན་སྤྱིའི་ཆ་ནས་ད་བར་ཚ་དྲོད་ཆེ་རུ་ཕྱིན་པ་དང་མུ་མཐུད་འགྲོ་བཞིན་པ་ཡིན།འགྱུར་ལྡོག་འདི་དག་རྒྱུ་རྐྱེན་མང་དག་ཅིག་ལ་བརྟེན་པ་དང་ཆེས་རྙོག་འཛིང་ཅན་གྱི་རང་བཞིན་ཞིག་ཡིན་ཡང་གཙོ་བོ་གོ་ལ་ཡོངས་ཀྱི་ཚ་དྲོད་རིམ་འཕར་གྱི་རྒྱུ་རྐྱེན་ནི་ལྗང་ཁང་རླངས་རྫས་green house gasesམང་དྲགས་པ་ལ་བརྟེན་ནས་བྱུང་ཡོད།
ལྷོ་སྣེའི་གནམ་གཤིས་འགྱུར་བ་ལ་བརྟེན་ནས་དེར་འཚོ་གནས་བྱེད་བཞིན་པའི་སྲོག་ཆགས་པེན་གུན་སོགས་ལ་
འཚོ་གནས་ཀྱི་དཀའ་ངལ་འཕྲད་བཞིན་ཡོད།ཁུལ་དེར་ལོ་རེའི་འཁྱགས་པ་ཆགས་ཚད་ཇེ་ཉུང་དུ་འགྲོ་བཞིན་པ་དང་ལྷན་དུ་པེན་གུན་གྱི་གྲངས་འབོར་ཡང་ཇེ་ཉུང་དུ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད།གནས་སྟངས་འདི་མུ་མཐུད་རྒྱུན་རིང་གནས་ཚེ་དུས་ཡུན་རིང་མིན་ཞིག་གི་ནང་བྱ་རིགས་འདི་རྩ་སྟོང་འགྲོ་རྒྱུ་མ་ཟད།གོ་ལ་ཡོངས་ལ་ཤུགས་རྐྱེན་ངན་པ་ཐེབས་རྒྱུ་ཡིན་ལུགས་ཚན་རིག་པས་བཤད་ཡོད།

མི་དང་ཅིམ་པེན་ཛི་གཉིས་མེས་པོ་
གཅིག་ལས་བྱུང་བའི་བསམ་ཚུལ་དེ་

ཁུངས་མེད་པ་དང།དོན་དངོས་ལས་ (འགལ་བ་ཞིག་ཆགས་ཡོད།)

སྐྱེས་ནས་ཉིན་ཤས་ལས་མ་
སོང་བའི་བྱིས་པ་ཚོས་ཀྱང་
རང་གི་ཡུལ་སྐད་ཀྱི་གདངས་
དང་མཚུངས་པའི་ཐོག་ནས་ངུ་
སྒྲ་འབྱིན་ཤེས་ཀྱི་ཡོད་པ་ཤེས་
རྟོགས་བྱུང་ཡོད་པ་དང།ཉམས་ཞིབ་མཁན་ཚོས་ནུས་པ་འདི་ནི་མ་ཡི་མངལ་གྱི་སྐབས་སུ་སྦྱོང་རྡར་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན་པའི་ཡིད་ཆེས་བྱེད་བཞིན་ཡོད།སྐྱེས་ནས་བདུན་ཕྲག་གཅིག་ཀྱང་མ་ཕྱིན་པའི་ཕྲུ་གུ་ཚོས་སྨྲ་བརྗོད་མི་ཤེས་ཀྱང་རང་གི་ཡུལ་སྐད་ཀྱི་སྒྲ་གདངས་དང་མཚུངས་པའི་ངུ་སྒྲ་འབྱིན་ཐུབ་ཀྱིཡོད།སྤྱིར་སྐད་ཀྱི་སྒྲ་གདངས་དངོས་སུ་འདོན་ཤེས་པར་བདུན་ཕྲག་བཅུ་གཉིས་ཙམ་འགོར་གྱི་ཡོད།ལོ་ན་དེ་ལས་ཆུང་བའི་བྱིས་པ་ཚོས་རང་གི་མགྲིན་པར་སྟངས་འཛིན་བྱེད་མི་ཤེས་ལ་སྒྲ་བྱེ་བྲག་ཅིག་སྐྲུན་པར་ཁ་སྒོའི་བཟོ་དབྱིབས་སྟངས་འཛིན་བྱེད་པའི་ཤ་རྒྱུས་ཀྱི་ནུས་པ་ལོན་མེད།ཉེ་དུས་ཉམས་ཞིབ་པ་ཁག་ཅིག་གིས།བཙས་མ་ཐག་པའི་འཇར་མན་གྱི་བྱིས་པ་སུམ་ཅུ་དང་ཕྷེ་རེན་སིའི་བྱིས་པ་སུམ་ཅུ་ལ་བརྟག་དཔྱད་ཞིག་བྱས་པ་དང་།དེ་ཡང་བྱིས་པ་དེ་དག་གྲོད་ཁོག་ལྟོག་པའི་སྐབས་སུ་ངུ་སྒྲ་འབྱིན་ཚུལ་སྒྲ་སྡུད་ནང་བཅུག་ནས་དེའི་སྒྲ་གདངས་ལ་བརྟག་དཔྱད་བྱེད་སྐབས།འཇར་མན་གྱི་བྱིས་པ་ཚོས་ངུ་སྒྲ་འབྱིན་ཚུལ་དང་ཕྷེ་རེན་སིའི་བྱིས་པ་ཚོའི་ངུ་སྒྲ་འབྱིན་ཚུལ་གྱི་བར་ལ་སྒྲ་གདངས་ཀྱི་ཁྱད་པར་ཆེན་པོ་ཡོད་པ་དང།རྗེས་སོར་དཔྱད་ཞིབ་རིམ་པར་བྱེད་སྐབས་ཕྷེ་རེན་སིའི་བྱིས་པ་ཚོས་ཐོག་མར་ངུ་སྒྲའི་སྒྲ་གདངས་དམའ་བ་ཞིག་ནས་རིམ་གྱིས་སྒྲ་གདངས་ཇི་མཐོར་གཏོང་གི་ཡོད་ཀྱང་འཇར་མན་གྱི་བྱིས་པ་ཚོས་དེ་ལས་ལྡོག་ཏེ།ཐོག་མར་སྒྲ་གདངས་ཤིན་ཏུ་མཐོ་བ་ཞིག་ནས་རིམ་གྱིས་སྐད་ཤུགས་ཇེ་ཆུང་དུ་གཏོང་གི་ཡོད།དེ་ནི་རྒྱུན་ལྡན་ཡུལ་ལུང་དེ་གཉིས་ཀྱི་སྐད་ཆའི་འགྲོས་དང་མཐུན་པ་ཞིག་ཏེ།འཇར་མན་བ་ཚོས་སྐད་ཀྱི་རང་གཤིས་སུ་སྐད་ཆ་གང་བཤད་ཀྱང་ཐོག་མར་སྒྲ་མཐོ་བ་ཞིག་ནས་རིམ་གྱིས་དམའ་རུ་འགྲོ་བ་དང་ཕྷེ་རེན་སའི་མི་ཚོས་ཐོག་མར་སྐད་གདངས་དམའ་བ་ཞིག་ནས་འགོ་བཙུག་ནས་རིམ་བཞིན་ཇེ་མཐོར་གཏོང་གི་ཡོད།དེ་ནི་ཡུལ་སྐད་འདི་གཉིས་ངག་ནས་བརྗོད་པའི་སྐབས་སུ་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་གདངས་ཀྱི་འགྱུར་འགྲོས་ཤིག་ཆགས་ཡོད།འོ་ན་བྱིས་པ་དེ་དག་སྐྱེས་ནས་ཉིན་ཤས་ལས་སོང་མེད་པས་ཁྱད་ཆོས་འདི་འདྲ་ཞིག་གོམས་འདྲིས་བསྟེན་པའི་དུས་ཚོད་ག་དུས་བྱུང་བ་རེད་དམ་ཞེ་ན།ཚན་རིག་པ་ཚོས།བྱིས་པ་དེ་དག་མ་ཡི་མངལ་དུ་ཟླ་ངོ་གསུམ་ཙམ་ལོན་པའི་སྐབས་ནས་མ་ཡི་ངག་གི་བརྗོད་པའི་ཚིག་རྩ་ཟིན་མི་ཐུབ་ཀྱང་ཚིག་གྲུབ་གཅིག་གི་གཞི་རྩའི་གོ་རིམ་དང་སྒྲ་གདངས་འགྱུར་འགྲོས་ཐོས་ཐུབ་པ་དང་་དེར་ཡུན་རིང་གོམས་འདྲིས་བྱུང་བ་ལ་བརྟེན་ནས་རྗེས་སུ་སྒྲ་གདངས་དེ་དང་མཐུན་པའི་ངུ་སྒྲ་འབྱིན་ཤེས་ལུགས་བཤད་ཀྱི་ཡོད།

གོ་ལའི་ལྷོ་སྣེར་ཚ་དྲོད་འཕར་བཞིན་པ།

༣

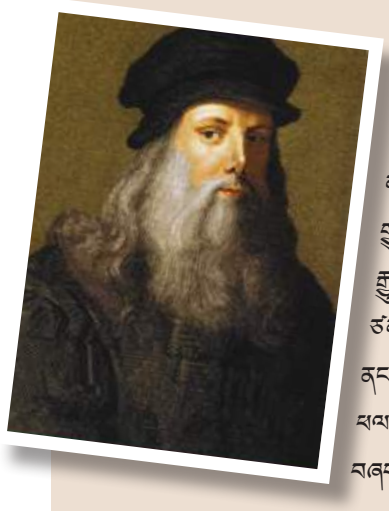

ཉམས་ཞིབ་པ་མང་པོ་ཞིག་གིས་ཁོང་
ནི་ད་བར་འཛམ་གླིང་ནང་བྱུང་བའི་
མཁས་པ་ཐམས་ཅད་ནང་ནས་མཆོག་ཏུ་
གྱུར་བ་ཞིག་ལ་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།
རྒྱུ་མཚན་ནི་ཁོང་ཤེས་བྱའི་སྣ་གཅིག་
ཙམ་མ་ཡིན་པར་སྐབས་དེའི་འཛམ་གླིང་
ནང་ཡོད་བཞིན་པའི་ཤེས་བྱའི་སྒྲོམ་གཞི་
ཕལ་ཆེ་བའི་ནང་བླ་ན་མེད་པའི་བྱས་རྗེས་
བཞག་ཡོད་པ་དང་།དེ་ཡང་ཁོང་ནི་མཆོག་
ཏུ་གྱུར་བའི་ཚན་རིག་པ་ཞིག་དང།ཨང་
རྩིས་མཁན།བཟོ་ལས་པ།གསར་གཏོད་པ།རི་མོ་མཁན།རོལ་དབྱངས་མཁན།རྩོམ་པ་པོ་བཅས་ཡིན།མ་ཟད་ཤེས་བྱའི་སྒྲོམ་གཞི་དེ་དག་གོ་རྟོགས་ཡོད་པ་ཙམ་མ་ཡིན་པར་ཆེས་འགྲན་ཟླ་མེད་པའི་བྱས་རྗེས་བཞག་ཡོད།
དེ་ལྟ་བུའི་མཁས་དབང་ཁོང་སྤྱི་ལོ་༡༤༥༢ཟླ༤ཚེས༡༥ཉིན་ཨི་
ཊ་ལིའི་ནང་ཡོད་པའི་ཕྷོ་ལོ་རེན་སི་Florenceས་གནས་སུ་ཡོད་པའི་ཝིན་ཆི་Vinceཞེས་པའི་གྲོང་སྡེ་ཞིག་ཏུ་སྐུ་འཁྲུངས།ཁོང་གི་ཆུང་དུས་ཀྱི་འཚོ་བའི་སྐོར་ཤེས་རྟོགས་ཤིན་ཏུ་ཉུང་བ་དང་།དེའི་ཐད་ཁོང་གི་དཔེ་དེབ་གང་གི་ནང་དུ་ཡང་ཞིབ་ཕྲ་བཀོད་མེད།དགུང་ལོ་བཅུ་བཞིའི་སྐབས་དུས་དེའི་སྙན་གྲགས་ཆེ་ཤོས་ཡིན་པའི་རི་མོ་མཁན་སྐུ་ཞབས་ཝེརོ་ཆིའོ་ལགས་ཀྱི་བཟོ་ལས་ཁང་དུ་སློབ་འཇུག་གནང་བ་དང་སྐབས་དེའི་སྙན་གྲགས་ཅན་གྱི་རི་མོ་མཁན་གཞན་མང་དག་ཅིག་བཟོ་ལས་ཁང་དེར་ཞུགས་ཡོད།དེར་ཁོང་ནས་རི་མོ་དང་རྫས་སྦྱོར།ལྕགས་རིགས་སྲེས་སྦྱོར་དང་ཤིང་བཟོ།འཇིམ་བཟོ་སོགས་ཤེས་བྱའི་གནས་མང་དག་ཅིག་ལ་སློབ་གཉེར་བྱེད་པའི་གོ་སྐབས་བྱུང་ཡོད།ཡིག་ཆ་འགའ་ཞིག་ནང་ཁོང་གི་ལག་རྩལ་རང་གི་དགེ་རྒན་ལས་མཆོག་ཏུ་གྱུར་བ་བྱུང་བས་དགེ་རྒན་དེས་དུས་གཏན་དུ་རི་མོ་འབྲི་མཚམས་བཞག་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱང་ཡོད།སྤྱི་ལོ་༡༤༧༢ལོར་ཁོང་དགུང་ལོ་ཉི་ཤུ་ཡིན་སྐབས་རི་མོའི་སློབ་གཉེར་ལེགས་ཐོན་བྱུང་བ་དང་ཕ་རྒན་གྱི་རོགས་སྐྱོར་འོག་སྒེར་གྱི་ལས་གྲྭ་ཞིག་འགོ་འཛུགས་བྱས་ཀྱང་རང་གི་དགེ་རྒན་དང་འབྲེལ་བ་མུ་མཐུད་བསྐྱངས་པ་མ་ཟད་ལས་གཞི་ཕལ་ཆེ་བ་དགེ་རྒན་གྱི་ལས་རོགས་ལྟ་བུ་བྱས་ནས་བསྡད་པ་ལས་སྒེར་གྱི་རྣམ་པ་ཐོན་པའི་རི་མོ་ཆ་ཚང་བ་ཞིག་དུས་ཚོད་རིང་པོའི་བར་འབྲི་མ་མྱོང།
གོང་དུ་བཤད་ཟིན་པ་ལྟར་ལིའུ་ནར་ཌོ་ནི་རིག་པའི་གནས་མཐའ་
དག་ལ་མཁས་པ་ཞིག་ཡིན་པ་དང་ལྷག་པར་དུ་འཛམ་གླིང་ནང་སྙན་གྲགས་ཅན་གྱི་རི་མོ་མང་པོ་ཁོང་གིས་བྲིས་གནང་བ་ཡིན།མོ་ན་ལི་ས་དང།ཝེ་ཊུ་རེན་མི།ལཱས་ས་པར་བཅས་ནི་ལག་རྩལ་དང་གསར་བརྗེ་མཚོན་པ་མ་ཟད་ལོ་རྒྱུས་དང་

སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་དཔལ་ཡོན་མཚོན་པའི་རི་
མོ་སྙན་གྲགས་ཆེ་ཤོས་ཁག་ཡིན། སྐབས་
དེའི་སྤྱི་ཚོགས་ནང་རི་མོའི་སྒྱུ་རྩལ་དང་
ཚན་རིག་གཉིས་རྣམ་པ་ཐ་དད་དབྱེར་མེད་
པ་ཞིག་ཡིན་པ་ལྟར་ཁོང་གི་ཐོ་དེབ་ནང་དུ་
ཡང་ཚན་རིག་དང་རི་མོ་གཉིས་ལོགས་སུ་དབྱེར་མེད་པའི་ཐོག་ནས་བཀོད་ཡོད།ཁོང་གིས་ཤོག་ངོས་ཆིག་ཁྲི་སུམ་སྟོང་ཡོད་པའི་ཟིན་ཐོ་ཉར་ཚགས་བྱས་ཡོད་པ་དེ་དག་ནང།མིའི་ནང་ཤུལ་དང་དབང་པོའི་དཔེ་རིས་ཙམ་མ་ཟད་ཆེས་ཐོག་མའི་ཐད་འཕུར་གནམ་གྲུའི་དཔེ་རིས་སོགས་གསར་གཏོད་ཀྱི་རང་བཞིན་ལྡན་པའི་འཕྲུལ་ཆས་ཀྱི་དཔེ་རིས་མང་དག་ཅིག་བཀོད་ཡོད།

ཚན་རིག་སློབ་གཉེར།
སྐབས་དེར་ཚན་རིག་པ་ཞིག་ཡིན་ཚེ་ལེ་ཊེན་དང་ཨང་རྩིས་གཉིས་ངེས་པར་དུ་ཤེས་དགོས་པར་འདོད་པའི་ལྟ་ཚུལ་ཞིག་ཡོད་པར་བརྟེན་དེ་གཉིས་གང་ལ་ཡང་རྒྱུན་འཁྱོངས་སློབ་གཉེར་བྱེད་མ་མྱོང་བའི་ལིའུ་ནར་ཌོའི་ཚན་རིག་གི་ལས་ཀར་དོ་སྣང་ཆེ་བ་བྱེད་མཁན་བྱུང་མེད།འོན་ཀྱང་ཁོང་གི་སློབ་གཉེར་ཕལ་ཆེ་བ་སྒེར་ངོས་ནས་སྦྱང་བརྩོན་བྱས་པ་ཞིག་ཡིན་པ་ལྟར་ལེ་ཊེན་དང་ཨང་རྩིས་ཀྱང་སྒེར་ངོས་ནས་སྦྱང་བརྩོན་ཆེན་པོ་གནང་ཡོད།༡༤༩༠ཙམ་ནས་རྩིས་ཀྱི་སློབ་དཔོན་

ལུ་ཁས་པེཀོལི་ལགས་ཀྱི་དྲུང་ནས་ཨང་རྩིས་སློབ་གཉེར་གནང་བ་དང་དབྱིབས་རྩིས་དང་འབྲེལ་བའི་དཔེ་རིས་མང་དག་ཅིག་བྲིས་གནང་།མིའི་ལུས་ཀྱི་ཆ་ཤས་ཀྱི་རི་མོ་ཤིན་ཏུ་ཞིབ་ཕྲ་བྲིས་ཡོད་པ་དང་སྨན་ཁང་མང་པོའི་ནང་མིའི་ཕུང་པོ་བཤའ་ལས་ཀྱི་ཐོག་ནས་ནང་ཤུལ་གྱི་བཀོད་རིས་འབྲི་བའི་ཆོག་མཆན་སྤྲད་ཡོད།ཁོང་གི་རི་མོ་ཕལ་ཆེ་བ་མིའི་རུས་སྒྲོམ་དང།ཤ་རྒྱུས།སྙིང་དང་ཁྲག་རྩའི་འཁོར་ལམ།དེ་བཞིན་མཚན་མའི་དབང་པོ་བཅས་ཀྱི་སྐོར་ཡིན།མ་ཟད་ཁོང་ནི་མངལ་གནས་ཀྱི་འཕེལ་རིམ་གྱི་དཔེ་རིས་འབྲི་མཁན་ཆེས་ཐོག་མའི་ཚན་རིག་པ་དེ་ཆགས་ཡོད།ལོ་ན་རྒ་བ་དང་སེམས་ཚོར་གྱི་རྐྱེན་པས་མིའི་སེམས་ཁམས་ཀྱི་འཕྲོད་བསྟེན་ལ་ཤུགས་རྐྱེན་ཇི་ལྟར་སྤྲོད་མིན་ཐད་ཞིབ་ཕྲའི་ཉམས་ཞིབ་གནང་ཡོད་པ་དང་།ནད་རིགས་འདྲ་མིན་གྱི་རྐྱེན་པས་ལུས་

ཀྱི་རྐང་ལག་སོགས་དབང་པོར་སྐྱོན་ཤོར་བའི་དཔེ་
རིས་ཀྱང་མང་པོ་བྲིས་ཡོད།མི་ཙམ་མ་ཡིན་པར་བ་
ཕྱུགས་དང་བྱ་རིགས།སྤྲེའུ་དང་དོམ།སྦལ་བ་སོགས་
སེམས་ཅན་གཞན་མང་པོ་ཞིག་བཤའ་ལས་ཀྱི་ཐོག་
ནས་དེའི་ཕྱི་ནང་གཟུགས་ཀྱི་བཀོད་དབྱིབས་རྣམས་
རི་མོར་བཀོད་ཡོད།ཁོང་ཉིད་འཚོ་བའི་རིང་ལ་བཟོ་
སྐྲུན་མཁན་སྙན་གྲགས་ཅན་ཞིག་ལ་ངོས་འཛིན་བྱེད་
ཀྱི་ཡོད།ཁོང་གིས་རྒྱལ་ཁབ་སྲུང་སྐྱོབ་དང་གཞན་ས་
བཙན་འཛིན་ཆེད་རླངས་ཤུགས་ལ་བརྟེན་པའི་སྒྱོགས་
དང་འགུལ་རུང་གི་གབ་ར།འགོ་མཇུག་བརྗེ་རུང་ཅན་གྱི་ཁེརེང་crankདང་སྒྱོགས་མདེལ་སོགས་དཔེ་གཟུགས་གསར་ཅན་བཟོ་སྐྲུན་བྱས་པ་མ་ཟད་ཟམ་པ་དང་འཐབ་རྭ་སོགས་ཀྱང་འཛུགས་སྐྲུན་བྱེད་མྱོང།སྤྱི་ལོ་༡༥༠༢་ལོར་སྐབས་དེའི་ཨེསི་ཏན་བྷུལ་གྲོང་ཁྱེར་གྱི་རྒྱལ་པོ་བེཡཛིད་ཀྱི་ཆེད་དུ་རྐང་པ་གཅིག་ལས་མེད་པའི་ཟམ་པ་ཞིག་གི་འདྲ་རིས་གསར་གཏོད་བྱས་ཡོད་ཀྱང་དངོས་སུ་ལག་བསྟར་བྱེད་ཐུབ་མེད་པ་དང་།རྒྱུ་མཚན་ནི་རྒྱལ་པོས་དེ་ལྟ་བུའི་ཟམ་པ་ཞིག་དངོས་སུ་འཛུགས་སྐྲུན་ཐུབ་མི་སྲིད་པ་བསམ་གྱི་ཡོད།༢༠༠༡ལོར་ཁོང་གི་འདྲ་གཟུགས་དེར་གཞིར་བཞག་པའི་ཟམ་པ་ཆུང་ངུ་ཞིག་ནོར་ཝེ་རྒྱལ་ཁབ་ནང་གསར་སྐྲུན་བྱས་ཡོད་པ་དང།
༢༠༠༦ཟླ༥ཚེས༡༧ཉིན་ཏྲར་ཀི་གཞུང་གིས་ཁོང་གི་འདྲ་རིས་
དེ་དང་མཚུངས་པའི་ཟམ་པ་ཞིག་བཟོ་རྒྱུའི་ཐག་གཅོད་བྱས་ཡོད།
ཁོང་གི་མི་ཚེ་ཧྲིལ་པོར་འཕུར་སྐྱོད་རིག་པར་དོ་སྣང་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བས་བྱ་རིགས་ཀྱི་འཕུར་སྐྱོད་དང་འབྲེལ་བའི་རི་མོ་མང་པོ་བྲིས་ཡོད་པ་དང་།ལྷག་པར་དུ་ཐད་འཕུར་གནམ་གྲུའི་འདྲ་གཟུགས་དང་གྷེ་ལེ་ཌར་གྱི་འདྲ་གཟུགས་སོགས་འཕུར་སྐྱོད་ཐུབ་པའི་འཕྲུལ་ཆས་ཀྱི་དཔེ་གཟུགས་མང་དག་ཅིག་བྲིས་ཡོད་པ་ལས་འགའ་ཞིག་དངོས་སུ་ལག་བསྟར་བྱུང་བ་དང་འགའ་ཞིག་སྐབས་དེའི་མཐུན་རྐྱེན་ལས་རིང་དུ་སོང་བས་ལག་བསྟར་བྱུང་མེད།ཁོང་གི་འཚོ་བཞུགས་རིང་མཁས་པའི་མཚན་སྙན་ཕྱོགས་ཀུན་ཏུ་གྲགས་པས་སྐབས་དེའི་ཕྷེ་རེན་སི་དང་ཨི་ཏ་ལི།དེ་བཞིན་ཏྲར་ཀི་སོགས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ཚོས་ཀྱང་ཁོང་ལ་ཐུགས་མཉེས་ཆེན་པོ་ཡོད་པ་མ་ཟད།ལོ་རྒྱུས་འགའ་ཞིག་ནང་ཁོང་དགོངས་པ་རྫོགས་པའི་སྐབས་སུ་ཡང་ཕྷེ་རེན་སི་རྒྱལ་པོའི་པང་ཐོག་ཏུ་ཡོད་པའི་བཤད་རྒྱུན་ཀྱང་ཡོད།ཇི་ལྟར་ཡང་ཁོང་ནི་རླབས་ཆེན་གྱི་ཚན་རིག་པ་ཞིག་དང་དེ་ལས་ཆེས་ལྷག་པའི་རི་མོ་མཁན་ཞིག་ཡིན།འཛམ་གླིང་གི་ས་ཕྱོགས་གང་དུ་ཕྱིན་ཀྱང་ཁོང་གི་རི་མོ་དེ་དག་མཐོང་རྒྱུ་ཡོད་ལ་དེར་ཡིད་རངས་ཀྱི་བསྔགས་བརྗོད་མི་བྱེད་མཁན་མེད།ཁོང་གི་ཆེས་ཕུག་རྒྱང་རིང་བའི་བསམ་བློ་དང་རི་མོ་ལ་བརྟེན་ནས་ད་ལྟ་གྲགས་བཞིན་པའི་ཡོ་རོབ་ཀྱི་རིག་གནས་བསྐྱར་དར་renaissanceཞེས་པ་བྱུང་ཡོད་པ་དང་ཁོང་ནི་གསར་བརྗེ་འདིའི་མེས་པོ་ལྟ་བུ་ཡིན།
༡༥༡༩ཟླ༥ཚེས༢ཉིན་དགོངས་པ་རྫོགས།རྒྱུ་ནོར་དང་ས་ཁང།རི་མོ་སོགས་དངོས་རྫས་རྣམས་རང་གི་སློབ་མ་གཙོ་བོ་ཁག་དང་སྤུན་མཆེད།དེ་བཞིན་གཡོག་པོ་བཅས་ལ་ཆ་བགོས་བྱས།

ལིའུ་ནར་ཌོ་ཌ་ཝིན་ཆི།

Leonardo Da Vinci

ཚན་རིགཀརྨ་ཐུབ་བསྟན།

རྩར་མ་བསྟན་འཛིན་བསོད་ནམས།
བསྟན་འཛིན་དཔལ་སྒྲོན།

རྩོམ་སྒྲིག་པ།
ཇུས་འགོད་པ།
རྩོམ་སྒྲིག་ལས་རོགས།

སློབ་སྟོན་པ།
དགེ་བཤེས་ལྷག་རྡོར།
ན་ག་སངས་རྒྱས་བསྟན་དར།

Tshen-Rig (Science Deptt)
Library Of Tibetan Works &Archives
Gangchen kyishong,
Dharamsala -176215.

(H.P.) INDIA. Phone: +91-1892-222467/226181
Email:science@ltwa.net, Visit us at: www.tibetanlibrary.org

For subscribtions, inquiries, submissions kindly
contact us at the above address.

གྲོག་རིགས་གསར་རྙེད།
ཚན་རིག་པ་ཚོར་བྷེརེ་ཛིལ་གྱི་ཨ་མེ་ཛོན་ནགས་ཚལ་ནང་དུ་ཡ་མཚན་

ཅན་གྱི་འབུ་གྲོག་མའི་རིགས་གསར་པ་ཞིག་རྙེད་སོན་བྱུང་ཡོད།འབུ་དེའི་
གཟུགས་པོའི་ཁ་མདོག་ནི་སྐྱ་ཤིང།མིག་མེད་པ་དང་ཁའི་ཆ་ཤས་དེ་རང་གི་མགོའི་ཆ་ཤས་གཞན་ལས་ཆེ་བ་ཡོད་པ་ཞིག་ཡིན། གལ་ཏེ་རྒྱུས་མངའ་མེད་པའི་མི་ཞིག་གི་འགྲོ་ལམ་དུ་དེ་ལྟ་བུའི་འབུ་ཞིག་འཕྲད་ཚེ་དེ་ནི་ང་ཚོའི་གོ་ལ་འདི་ལས་གཞན་པའི་གཟའ་ཞིག་ནས་ཡོང་བའི་སྲོག་ཆགས་ཤིག་ལ་ངོས་འཛིན་བྱེད་སྲིད།ཚན་རིག་པ་ཚོས་འབུ་དེའི་མིང་ལའང་རྩེད་མོ་དང་བཅས་གཟའ་མིག་དམར་ནས་ཡོང་བ་ལྟར་བྱས་ཏེ་མཱར་ཤེ་ལིས་ཧུ་རེ་ཀ་Martialis heurekaཞེས་བཏགས་ཡོད།
གསར་རྙེད་འདི་ལ་བརྟེན་ནས་ད་བར་ང་ཚོས་གྲོག་མའི་བྱུང་རབས་
ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་གང་ཤེས་པ་དེར་བསྐྱར་དུ་བསམ་གཞིགས་བྱེད་དགོས་པ་ཆགས་ཡོད།གྲོག་རིགས་འདི་ཐོག་མར་ཏེཀ་སེས་གཙུག་ལག་སློབ་གྲྭ་University of

Texas

ནས་ཡིན་པའི་
ཀིརིསཤེན་རེབ་ལིང་ལགས་ Christian Rabeling
ཀྱིས་གསར་རྙེད་བྱུང་ཡོད་པ་དང་། གྲོག་མ་མཱར་ཤེ་ལིས་ཧུ་རེ་ཀའི་རིགས་རྫས་ལ་བརྟག་དཔྱད་བྱེད་སྐབས་གྲོག་རིགས་གཞན་དང་ཉེ་འབྲེལ་དེ་ཙམ་མེད་པ་ཤེས་རྟོགས་བྱུང་ཡོད། གསར་རྙེད་འདི་ནི་དེ་སྔོན་༡༩༢༣ལོར་གྲོག་རིགས་གསར་པ་ཞིག་རྙེད་པའི་རྗེས་ཀྱི་གྲོག་རིགས་གསར་རྙེད་ཐོག་མ་དེ་ཆགས་ཡོད་པ་དང་། བརྟག་དཔྱད་ཀྱི་བརྒྱུད་ནས་ཤེས་རྟོགས་བྱུང་བར་གཞིགས་ན་གྲོག་མ་མཱར་ཤེ་

ལིསེ་ནི་འཛམ་གླིང་ཐོག་གྲོག་མ་གཞན་ལས་ཆེས་སྔ་མོའི་དུས་སུ་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན།གྲོག་མ་འདིའི་གཟུགས་པོ་སྐྱ་མདོག་ཡིན་པ་དང་མིག་མེད་པ་ལ་བརྟེན་ནས་འབུ་འདི་རིགས་སའི་འོག་ཏུ་ཡུན་རིང་པོ་གནས་ཡོད་པ་དང་འཚོ་གནས་ཀྱང་སའི་འོག་ཏུ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་ཤེས་ཐུབ། དེ་སྔོན་ཤེས་རྟོགས་ཡོད་པའི་གྲོག་རིགས་རྙིང་གྲས་འགའ་ཞིག་ཀྱང་ས་འོག་ཏུ་གནས་མཁན་ཡིན་པར་བརྟེན་ད་ཆ་ཚན་རིག་པ་ཚོས་གྲོག་མའི་རིགས་འདི་དག་ཐོག་མར་ས་འོག་ནས་འཕེལ་འགྱུར་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན་དང་ཡང་ན་ས་སྟེང་དུ་འཕེལ་འགྱུར་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན་མིན་ཐད་བསམ་གཞིག་བྱེད་བཞིན་ཡོད།།

༡༽དཔལ་ན་ལནྜའི་ཆོས་བརྒྱུད་ཀྱི་ནང་པའི་ལྟ་གྲུབ་དང་ཚན་རིག་གཉིས་ལམ་ཕྱོགས་གཅིག་ཏུ་བགྲོད་ཐུབ་བམ།།
《དཀོན་མཆོག་དགའ་བ།》

༢༽འདྲ་པར་འདི་ཡི་མཚོན་དོན་ནི་ལུས་ལ་ངུར་སྨིག་གི་རྒྱན་པ་ནི་བསླབ་པ་གསུམ་གྱི་རྒྱན་པ་༸གོང་ས་ལྷ་མིའི་རྣམ་འདྲེན་རྒྱལ་དབང་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་སྐུ་ཕྲེང་བཅུ་བཞི་པ་ཆེན་པོ་དབུ་གཙོས་པའི་དེང་སང་གི་ནུབ་ཕྱོགས་ཀྱི་ཚན་རིག་པའི་ལྟ་གྲུབ་ལ་ཐུགས་སྣང་ཅན་གྱི་རབ་བྱུང་གྲྭ་བ་དང་བཙུན་མ་རྣམས་མཚོན།
༣༽ཡང་ན་ཚན་རིག་པ་མང་པོ་ཞིག་གིས་ལུས་ལ་ངུར་སྨིག་གི་རྒྱན་པའི་བདག་ཅག་གི་སྟོན་པ་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་གསུང་ཡང་དག་པ་འདི་དང་མཐུན་པའི་འབྲེལ་བཤད་རྒྱག་གི་ཡོད་པར་མཚོན།
༤༽དབུ་ལ་ནུབ་ཕྱོགས་འཇར་མན་གྱི་ཚན་རིག་དང།འཇིག་རྟེན་ཁམས་དང།གྲངས་གསོག་རིག་པ།ཆ་ཚད་རིག་པ་ལྟ་གྲུབ་སོགས་ལ་སྙན་གྲགས་ཅན་ཨེལ་བྷཊ་ཨཡིན་སཊན་མཆོག་གི་ཞལ་བག་བསྣམས་པ་ནི་དུས་རབ་འདི་ཡི་ནང་ལ་རྒྱལ་དབང་སྐུ་ཕྲེང་བཅུ་བཞི་པ་མཆོག་དབུ་གཙོས་པའི་དེང་སང་གི་གྲྭ་བ་དང་བཙུན་མ་ཐུགས་སྣང་ཅན་རྣམ་པས་སངས་རྒྱས་པའི་ལྟ་གྲུབ་དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་ཚན་རིག་ལ་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་ཐུབ་ནས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཆོས་ལ་གཏིང་ནས་ངོ་མཚར་སྐྱེས་ཏེ་དད་པ་ཇེ་རྟེན་དུ་འགྲོ་བ་དང་བསྟན་པ་སྤྱི་ལ་ཞབས་འདེགས་བསྒྲུབས་རྒྱུར་ཕན་ཐོག་ཆེན་པོ་ཡོང་རྒྱུ་ཡིན་པ་མཚོན།
《ཆོས་སྡེ་བཀྲ་ཤིས་ལྷུན་པོའི་ཚན་རིག་སློབ་ཕྲུག་བསྟན་འཛིན་བཟང་པོ།།》

མཚོན་དོན་འགྲན་རྩོམ།

༤

བོད་ཀྱི་གྲྭ་བཙུན་ཚོས་བློ་ཁ་ཚན་རིག་གི་ཕྱོགས་སུ་བསྒྱུར་བ།

ན་དུ་བོད་ཀྱི་གྲྭ་བཙུན་ཚོས་རང་གི་མི་ཚེའི་ནང་ནུས་
པ་ཕལ་ཆེ་བ་སེམསཀྱི་སློབ་གཉེར་ཆེད་གཏོང་བ་
ལས་ཕྱིའི་གཟུགས་ཅན་དངོས་པོའི་ཆེད་གཏོང་གི་
མེད། འོན་ཀྱང་འདི་ལོའི་དཔྱིད་དུས་སུ་གྲྭ་བཙུན་༩༡ཅན་གྱི་
ཚོགས་སྡེ་ཞིག་གིས་ཟླ་བ་གཅིག་རིང་ཚན་རིག་གི་ཞིང་དུ་སྐྱོད་
རྒྱུའི་ཐག་གཅོད་བྱས་ཡོད།ཁོང་ཚོས་ནང་པའི་གཞུང་དུ་གསལ་
བའི་ལས་འབྲས་ཀྱི་རྣམ་གཞག་དང་སྟོང་ཉིད་ཀྱི་ལྟ་བ་ལས་ལྡོག་
ཏེ་གྷེ་ལི་ལོའི་མྱུར་སྣོན་གྱི་ཁྲིམས་དང་། ཚོན་རྫས། ཀླད་རྩ།
གས་སྒྲ་ཆེན་མོ་སོགས་དེ་དང་མཉམ་པའི་ཚན་རིག་གི་བརྗོད་
གཞི་ཁག་གི་ཐོག་སློབ་གཉེར་བྱས་ཡོད། ཚོགས་སྡེའི་ནང་གི་
ཚོགས་མི་ཕལ་ཆེ་བ་ལོ་ན་ཉི་ཤུ་ནས་བཞི་བཅུའི་བར་ཡིན་པ་
དང་།སྔོན་ཆད་ཚན་རིག་དང་ཨང་རྩིས་ལ་སློབ་གཉེར་ནམ་ཡང་
བྱེད་མྱོང་མེད།བོད་ཀྱི་དགོན་སྡེ་ཁག་གི་ནང་སློབ་གཞི་ཕལ་ཆེ་
བ་མི་ལོ་སྟོང་ཕྲག་རིང་འགྱུར་བ་མེད་པར་གནས་ཡོད། གདོང་
ལེན་འཕར་མ་ཞིག་ནི། དགོན་སྡེ་འགའ་ཞིག་ནང་དབྱིན་ཡིག་
གི་ཤེས་ཚད་ངེས་ཅན་ཞིག་ལས་མེད་པས་བདུན་ཕྲག་བཞིའི་
རིང་ཨ་རིའི་ཨེ་མོ་རིའི་གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་གི་དགེ་རྒན་
ཚོས་སློབ་ཁྲིད་བྱས་པའི་དངོས་ཁམས་རིག་པ་དང་། ཀླད་རྩའི་
ཚན་རིག དེ་བཞིན་རྩིས་དང་ཚད་མ་སོགས་ཀྱི་གོ་དོན་རྟོགས་
པར་བོད་པའི་སྐད་སྒྱུར་ཚོར་བསྟེན་དགོས་ཀྱི་ཡོད།
འོན་ཀྱང་དགོན་སྡེའི་སློབ་གཉེར་བ་ཚོས་སྔ་དྲོ་ནས་
དགོང་དྲོ་བར་སློབ་ཁྲིད་བྱས་པའི་བརྗོད་གཞི་ཁག་ལག་བསྟར་
ཡོང་བ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། རྒྱ་གར་བྱང་ཕྱོགས་སུ་ཡོད་པའི་༸གོང་
ས་མཆོག་གི་བཙན་བྱོལ་གྱི་བསྟི་གནས་ཡུལ་དྷ་རམ་ས་ལའི་
ཉེ་འདབས་སུ་ཡོད་པའི་བོད་ཀྱི་མཐོ་རིམ་སློབ་གཉེར་ཁང་ཞིག་
གི་ནང་ངུར་སྨྲིག་གྲྭ་བཙུན་ཚོས་དཔྱང་རྡོ་དང་ལྷན་དུ་བརྟག་
དཔྱད་བྱེད་པ་དང་། ཧི་མ་ལ་ཡི་རི་འདབས་ནས་རང་འབྱུང་
འདེམས་སྒྲུག་སྟོན་པའི་རྩི་ཤིང་བསྡུ་སྒྲུབ་བྱེད་པ་དང་།སྐྲ་མེད་
པའི་མགོ་བོ་སྒུར་ནས་ཕྲ་མཐོང་ཆེ་ཤེལ་རྒྱུད་ལྐོག་ཏུ་གྱུར་བའི་
འཇིག་རྟེན་ཞིག་ལ་བལྟ་བཞིན་འདུགསྤྱིར་བོད་ཀྱི་གྲྭ་བཙུན་ཚོས་ཉིན་རེར་ཚོུད་བཅུ་
གཉིས་ཙམ་གྱི་རིང་ནང་པའི་ལྟ་གྲུབ་དང་ཚད་མར་སློབ་གཉེར་
དང་།ཁ་འདོན།དཔེ་ཆའི་སྐོར་བགྲོ་གླེང་སོགས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།
འོན་ཀྱང་༸གོང་ས་མཆོག་གིས་བོད་ཀྱི་དགོན་སྡེ་ཁག་དང་
སློབ་གྲྭའི་ནང་རང་གི་སྲོལ་རྒྱུན་གྱི་རིག་གནས་དང་ལྷན་དུ་དེང་
དུས་ཤེས་ཡོན་གལ་ཆེ་ཡིན་ལུགས་ཡུན་རིང་ལམ་སྟོན་བྱས་
པ་ལ་བརྟེན་ནས་ཚན་རིག་སྦྱོང་བར་དམིགས་གསལ་གྱི་སྐུལ་
མ་ཞིག་ཐེབས་ཡོད།རྒྱ་གར་ནི་ཉུང་མཐར་ཡང་བོད་མི་ཆིག་
འབུམ་ཉིས་ཁྲི་ལྷག་གི་སྡོད་གནས་ཡིན་པ་དང་བོད་ཀྱི་ཕྱི་རོལ་
དུ་བོད་མི་མང་ཤོས་གནས་ཡུལ་དེ་ཆགས་ཡོད།ཚན་རིག་དང་
བོད་པའི་ཆོས་སྤྱོད་ཀྱི་ཕྱག་ལེན་བར་མི་མཐུན་པ་ལྟ་བུ་མངོན་
སྲིད་པ་དང་།གནད་ཡོད་བོད་ཀྱི་བླ་མ་ཚོའི་སྐྱེ་སྲིད་རྨི་ལམ་
དང་བཀྲིས་ཀྱི་རྟགས་སོགས་ལ་བསྟེན་ནས་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཀྱི་
ཡོད།སྤྱི་ལོ་༡༩༥༩ལོར་རྒྱ་དམག་གིས་ལྷ་སར་དཔུང་འཇུག་
བྱེད་སྐབས་༸གོང་ས་མཆོག་བྲོས་བྱོལ་དུ་ཕེབས་རྒྱུའི་ཐག་
གཅོད་ཐད་གཞུང་བསྟེན་སྲུང་མས་མགོན་སྐྱབས་བྱས་ལུགས་
གསུངས་ཡོད།འོན་ཀྱང་བོད་ཀྱི་ནང་པའི་དབུ་ཁྲིད་ཁོང་གི་
ཆོས་ཚན་གཉིས་ཕན་ཚུན་མཐུན་ཕྱོགས་སུ་གཟིགས་པ་དང་
།དེ་ཡང་ཁོང་གིས།བདེན་དོན་འཚོལ་བའི་དམིགས་ཡུལ་ཐུན་
མོང་བ་ཞིག་གི་ཆེད་དུ་བརྟག་དཔྱད་ཀྱི་ལམ་ལ་བསྟེན་པ་གཅིག་
མཚུངས་ཡིན་ཞེས་ཁོང་གི་ཕྱག་དེབ་རྡུལ་གཅིག་ཁོ་ནའི་སྟེང་
གི་འཇིག་རྟེནཞེས་པའི་ནང་བཀོད་ཡོད།ཕྱག་དེབ་འདི་ནི་ཆོས་
ཚན་གཉིས་ཀྱིས་གོ་ལར་ཞབས་འདེགས་ཇི་ལྟར་སྒྲུབ་ཐུབ་མིན་
བསྟན་པའི་ཕྱག་དེབ་ཅིག་ཡིན།ཁོང་གིས་དགོན་སྡེ་ཁག་གི་ནང་
སེམས་ཀྱི་སྐོར་དང།སེམས་དང་ཀླད་པའི་འབྲེལ་བའི་ཐད་སློབ་

གཉེར་བྱེད་མཁན་ཚོས་ཚན་རིག་སྦྱོང་རྒྱུ་དེ་བས་གལ་གནད་
ཆེལུགས་ནན་བརྗོད་བྱས་ཡོད།ལས་གཞི་འདིར་ཐོག་མར་གྲྭ་
རྒན་འགའ་ཞིག་ནས་གདན་སའི་སྲོལ་རྒྱུན་གྱི་ལམ་ལུགས་ལ་
དོ་ཕོག་ཡོང་དོགས་ཀྱི་འགོག་རྒོལ་བྱེད་མཁན་བྱུང་ཡོད་ཀྱང་
དེ་དག་རིམ་བཞིན་ཉུང་དུ་ཕྱིན་ཡོད།ད་ཆ་༸གོང་ས་མཆོག་
ནས་ཨེ་མོ་རི་དང་སྒྲིགས་འཛུགས་ཁག་གི་རོགས་སྐྱོར་ལ་
བརྟེན་ནས་གདན་ས་ཁག་གི་སློབ་གཞིའི་ནང་ཚན་རིག་འཇོག་
ཐུབ་པ་ཞིག་དང་།ཆེད་སྦྱོང་བྱས་པའི་སྐད་སྒྱུར་དང་བོད་ཡིག་
ཐོག་ཡོད་པའི་ཚན་རིག་སློབ་དེབ་སོགས་སྐྲུན་ནས་མཐར་ཚན་
རིག་གི་གོ་བརྡ་ཚུལ་བཞིན་ལོན་པའི་དགེ་འདུན་པའི་མི་རབས་
ཤིག་སྐྲུན་ཐུབ་པའི་རེ་བ་བྱེད་བཞིན་ཡོད།ནང་ཆོས་དང་ཚན་
རིག་མཉམ་འབྲེལ་བྱེད་དགོས་པའི་རྒྱུ་མཚན་ཞིག་ནི།འདི་ལོ་
བོད་མི་རྣམས་བཙན་བྱོལ་དུ་གྱར་ནས་མི་ལོ་༥༠འཁོར་བ་དང་
ཕྱིར་རང་ཡུལ་དུ་ག་
དུས་ལོག་ཐུབ་མིན་
ཡང་ཆ་མེད་ཡིན།
དགུང་ལོ་༧༤ལ་
ཕེབས་པའི་༸གོང་
ས་མཆོག་གི་སྐུ་ན་
བགྲེས་རིམ་བཞིན་
བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་
གི་ངོ་བོ་དེང་དུས་
དང་མཚམས་པ་

ཞིག་གི་ཐོག་ནས་སྲུང་སྐྱོབ་བྱེད་རྒྱུ་དེ་ཡང་ཛ་དྲག་ཞིག་ཏུ་གྱུར་
ཡོད།དྷ་ས་བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་འགན་འཛིན་དགེ་བཤེས་
ལྷག་རྡོར་ལགས་ཀྱིས།གལ་ཏེ་ཁྱེད་རང་འབྲེལ་མེད་ཁེར་རྐྱང་
དུ་གནས་ཚེ་རིམ་བཞིན་ཡལ་འགྲོ་ཡི་རེད་ཅེས་ཟེར།༸གོང་ས་
མཆོག་ནས་ཀྱང་བོད་དེ་ཁེར་རྐྱང་དུ་བསྡད་པའི་རྒྱུ་མཚན་གྱི་
མཐར་རྒྱ་འོག་ཏུ་ཤོར་ལུགས་ནན་བརྗོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།མ་ཟད་
ལྷག་རྡོར་ལགས་ནས་ཆོས་ཚན་གཉིས་མཐུན་ཕྱོགས་ལས་
འགལ་ཟླར་གཟིགས་ཀྱི་མེད།ཁོང་གིས།ནང་ཆོས་བཞིན་སྤྱིར་
ཚན་རིག་གི་ཐབས་ལམ་ཡང་དཔྱད་པ་དང་བདེན་དོན་འཚོལ་
ཞིབ་ཀྱི་ཐོག་ནས་ཕྱོགས་ལྷུང་མེད་པར་རྙེད་དོན་ལ་བསྟེན་པ་
ཞིག་ཡིན་ཞེས་གསུངས་ཡོད།གཞན་འགའ་ཞིག་ཚན་རིག་
སྦྱོང་རྒྱུར་འཛེམ་བག་གང་ཡང་མེད་པ་དང་།དེ་ཡང་འདི་ལོར་
ཚན་རིག་ལས་འཆར་ནས་གསར་བཞུགས་བྱས་པ་དང་ལོ་
ན་༣༤ལ་སོན་པའི་བཙུན་མ་བསྟན་འཛིན་ལྷ་སྒྲོན་ལགས་ཀྱི་
བཤད་དོན།འདི་ནི་དུས་རབས་ཉི་ཤུ་རྩ་གཅིག་པ་ཡིན་པ་དང་
ཐམས་ཅད་ཚན་རིག་གི་ཤུགས་རྐྱེན་འོག་ཏུ་ཚུད་ཡོད་ཅེས་ཟེར།
ཁོང་ནི་དྷ་སར་ཡོད་པའི་བཙུན་དགོན་ཞིག་གི་ནང་མི་ལོ་༡༩རིང་
ནང་ཆོས་ལ་སློབ་གཉེར་བྱས་ཡོད་རུང་དེང་དུས་ཀྱི་སློབ་གྲྭར་
འགྲིམས་མྱོང་མེད།མོ་རང་ལ་མཚོན་ན་ཨང་རྩིས་སྦྱོང་རྒྱུ་
དཀའ་བ་དང་སིལ་གྲངས་དང་བརྒྱ་ཆ་བགོ་ཚུལ་སོགས་གསར་
པ་ཆགས་ཡོད།འོན་ཀྱང་ངས་འབད་བརྩོན་བྱེད་ཀྱི་ཡིན་ཞེས་
མོ་རང་གི་ཁས་ལེན་བྱས་སོང།
ད་ལྟའི་ལས་གཞི་འདི་ནི་ཨེ་མོ་རི་དང་བོད་ཀྱི་ཚན་
རིག་ལས་འཆར་གྱི་ཆ་ཤས་ཤིག་དང་ད་ཆ་ལོ་རིམ་གཉིས་པར་
སླེབས་ཡོད།དེ་སྔོན་སྤྱི་ལོ་༢༠༠༡ནས་དགེ་འདུན་པའི་ཆེད་
དུ་ཚན་རིག་ཅེས་པའི་ལས་གཞི་ཞིག་འགོ་འཛུགས་བྱས་ཡོད་
པ་དང་།དེ་ཡང་ཨ་རིའི་བྷོ་སོ་ཊོན་གྲོང་ཁྱེར་ནས་ཡིན་པའི་
སྐུ་ཞབས་སེ་སྒར་ལགས་ཀྱི་རོགས་སྐྱོར་འོག་གོ་སྒྲིག་བྱས་
པ་ཞིག་ཡིན།༸གོང་ས་མཆོག་གི་དགོངས་གཞི་ལྟར་ཨ་རིའི་
གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་མང་དག་ཅིག་གི་དགེ་རྒན་བོད་ཀྱི་
གྲྭ་བཙུན་ཚོར་ཚན་རིག་སློབ་ཁྲིད་བྱེད་དུ་ཕེབས་ཡོད།
ལས་གཞི་དེ་ནས་ད་ཆ་བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་

རོགས་སྐྱོར་འོག་ཡོང་རྒྱུའི་ལོ་ཤས་ནང་བོད་ཀྱི་དགོན་སྡེ་ཁག་
གི་ནང་ཚན་རིག་སློབ་ཁྲིད་བྱེད་རྒྱུའི་ཨེ་མོ་རི་དང་མཉམ་འབྲེལ་
གྱི་ལས་གཞི་འདི་བྱུང་བ་རེད།ཨེ་མོ་རི་དང་བོད་ཀྱི་ཚན་རིག་
ལས་འཆར་འདིས་ཚན་རིག་གི་སློབ་དེབ་ཅིག་དབྱིན་བོད་ཤན་
སྦྱར་གྱིས་དཔར་འགྲེམས་བྱས་ཡོད་པ་དང་།སློབ་གཞི་ཨེ་མོ་
རིའི་སློབ་དཔོན་ཚོས་གོ་སྒྲིག་བྱས་པ་དང་བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་
ཁང་གིས་བོད་སྒྱུར་བྱས་ཡོད།དེ་བཞིན་ཚན་རིག་ཐ་སྙད་ཕབ་
སྒྱུར་བགྲོ་གླེང་ཐེངས་མང་ཚོགས་པ་ལ་བརྟེན་ནས་ཚན་རིག་གི་
ཐ་སྙད་ལག་དེབ་ཅིག་དཔར་སྐྲུན་བྱས་ཡོད།འདིར་ཚན་རིག་གི་
ཐ་སྙད་གློག་སྡུད་ཁབ་ལེན་དང་གནམ་གཤིས་འགྱུར་ལྡོགངོ་འདྲ་
རིགས་སྐྲུན་སོགས་བོད་ཀྱི་མིང་ཚིག་ནང་བཅུག་ཡོད།
དེ་སྔོན་དགེ་འདུན་པའི་ཆེད་དུ་ཚན་རིག་ཅེས་པའི་ལས་འཆར་
དེ་ད་ཆ་ལོ་རེར་བདུན་གཉིས་ཙམ་རིང་གཙོ་སྐྱོང་བྱེད་བཞིན་
པའི་ཚན་རིག་
སྣེ་ཁྲིད་གཙོ་
སྐྱོང་ཁང་གི་
ངོ་བོར་འཕོ་
འགྱུར་བྱུང་བ་
དང་ཚོགས་
མི་ཕལ་ཆེ་བ་

དགེ་བཤེས་ཏེ་
གྲྭ་སའི་སློབ་
དཔོན་ཚོ་ཡིན།
འདི་ལོ་སྤྱི་ཟླ་༦ཚེས་༢༢ནས་ཚེས་༢༤བར་དགེ་འདུན་པ་ཚོའི་
ཚན་རིག་གི་འགྲེམ་སྟོན་ཐེངས་དང་པོ་དེ་འཚོགས་ཡོད་པ་དང་
སྐབས་དེར་དགེ་འདུན་པ་ཚོས་སྒྲ་རླབས་དང་།འཇིག་རྟེན་གྱི་
འབྱུང་ཁུངས།ཀླད་པའི་བྱ་བ་བྱེད་ཚུལ་སོགས་ཀྱི་སྐོར་གཏམ་
བཤད་དང་འགྲེམ་སྟོན་བྱས་ཡོད།ཨེ་མོ་རིའི་དབྱར་དུས་ཀྱི་
སློབ་གཞི་འདི་ལོ་ལྔའི་ལས་འཆར་ཞིག་དང་ལོ་རེ་བཞིན་འཛིན་
གྲྭ་རིམ་འཕར་གྱི་ཐོག་ནས་སློབ་ཚན་གྱི་གནས་ཚད་ཇི་མཐོར་
གཏོང་རྒྱུ་ཡིན་འདུགཆོས་དང་ཚན་རིག་ཕྲད་པ་ཞེས་པའི་ལས་གཞི་
གསུམ་པ་ཞིག་གི་འོག་སྤྱི་ལོ་༢༠༠༢ནས་ཡོ་རོབ་ནང་མཐོ་སློབ་
ཐོན་ཟིན་པའི་སློབ་མ་ཚོར་རྒྱ་གར་ནང་ཡོད་པའི་བོད་ཀྱི་དགོན་
སྡེ་ཁག་གི་ནང་གཞི་རིམ་གྱི་ཚན་རིག་སློབ་ཏུ་གཏོང་གི་ཡོད།
དེར་བརྟེན་གོང་གི་ལས་འཆར་ནང་འཛུལ་བཞུགས་བྱས་པའི་
སློབ་མ་འགའ་ཞིག་ལ་ལོ་ཤས་རིང་གཞི་རིམ་ཚན་རིག་གི་གོ་
རྟོགས་ཡོད་པ་ཡིན།དགོན་སྡེ་ཁག་གི་ནང་དངོས་སུ་ཚན་རིག་
ཇི་ལྟར་སློབ་ཁྲིད་བྱེད་མིན་ཐད་ལས་ཀ་མུ་མཐུད་བྱེད་མུས་
དང།དུས་ཡུན་གང་ཙམ་རིང་ནུབ་ཕྱོགས་དགེ་རྒན་ཚོས་སློབ་
ཁྲིད་བྱེད་རྒྱུ་དང་རིམ་པས་ས་གནས་བོད་རིགས་དགེ་རྒན་
འདེམས་སྒྲུག་གི་ཐོག་ནས་ལོ་འཁོར་མར་ཚན་རིག་སློབ་ཁྲིད་
བྱེད་རྒྱུ་ཡིན་འདུགབཙན་བྱོལ་བོད་མིའི་སློབ་གྲྭའི་སྒྲོམ་གཞིའི་
ནང་ཚན་རིག་སློབ་ཚན་ཡོད་བཞིན་པ་དང་རྒྱ་བལ་འབྲུག་
གསུམ་གྱི་ནང་བོད་ཕྲུག་ཁྲི་གཉིས་དང་བརྒྱད་སྟོང་ཙམ་ལ་སློབ་
སྦྱོང་སྤྲོད་བཞིན་པ་ཡིན།
གནས་སྐབས་རིང་དབྱར་དུས་ཚན་རིག་སློབ་ཁྲིད་
བྱེད་པར་མཐོ་སློབ་དགེ་རྒན་ཚོ་དགོས་ཀྱི་ཡོད།གྲྭ་བཙུན་ཚོར་
ཚན་རིག་གི་གོ་རྟོགས་དབེན་ཀྱང་ལྟ་གྲུབ་སོགས་རིག་གནས་
གཞན་ལ་བྱང་ཆུབ་པའི་སྦྱོང་བརྡར་ཡོད།ཨེ་མོ་རི་གཙུག་ལག་
སློབ་གཉེར་ཁང་གི་ལྟ་གྲུབ་ཀྱི་སློབ་དཔོན་མརཀརིསིཇོར་
ལགས་ཀྱིས་བཤད་དོན།ཁོང་ཚོ་རྙོག་འཛིང་ཅན་གྱི་ནར་སོན་
སློབ་གཉེར་མཁན་རེད་ཅེས་དང་།ཁོང་གི་བདུན་གཅིག་རིང་
སློབ་ཁྲིད་བྱེད་སྐབས་དགེ་འདུན་པ་ཚོས་སྤྱི་ནས་བྱེ་བྲག་སྒྲུབ་
ཚུལ་གྱི་ཐབས་ལམ་སྟོན་དགོས་པ་དང་དམ་བཅའ་ཐ་དད་ལ་

སྒྲུབ་བྱ་ཐུན་མོང་བ་ཡོང་སྲིད་མིན་སྐོར་དྲི་རྩད་བྱས་བྱུང་ཟེར།
ནང་པའི་གཞུང་དུ་ཆོས་དང་སེམས་ཀྱི་རང་བཞིན་ལ་འགྲེལ་
ལུགས་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པ་ཡོད་ཀྱང་ཆོས་ཚན་བར་འགལ་བ་
མཐོང་སྐབས་སློབ་ཕྲུག་ཚོས་ཧང་སང་མདོག་བྱེད་ཀྱི་མེད།
རྒྱ་གར་ལྷོ་ཕྱོགས་འབྲས་སྤུངས་དགོན་པ་ནས་ཡིན་པ་དང་ལོ་
ན་༢༧ལ་སོན་པའི་བློ་བཟང་མགོན་པོ་ལགས་ཀྱིས་བཤད་དོན།
ནང་པའི་ལྟ་གྲུབ་རང་གི་ནང་དུ་ཡང་མི་མཐུན་པ་ཡོང་གི་ཡོད་
ཅེས་དང་། བོད་ཀྱི་ནང་པ་ཚོར་ལྟ་ཚུལ་འདྲ་མིན་ལ་དཔྱད་པ་
བྱེད་པའི་གོམས་སྲོལ་སྔར་ནས་ཡོད་ཅེས་གསུངས། ༸གོང་
ས་མཆོག་གིས་གདེངས་ཚོད་ངང་གསུངས་བཞིན་པའི་དཔྱད་
པ་མཐར་ཕྱིན་པ་ཞེས་པའི་གོ་དོན་ནི།དེ་ཡང་ཁོང་གིས།གལ་
ཏེ་ཚན་རིག་གི་དཔྱད་ཞིབ་ཐོག་ནས་ནང་པའི་འདོད་ཚུལ་གང་
ཞིག་ཐག་ཆོད་པའི་ཐོག་ནས་ཁྲུལ་བ་སྒྲུབ་ཐུབ་ཚེ་ང་ཚོས་ཚན་
རིག་གི་རྙེད་དོན་གྱི་རྗེས་སུ་འབྲངས་ནས་འདོད་ཚུལ་དེ་དག་
དོར་དགོས་ཅེས་ཁོང་གི་ཕྱག་དེབ་རྡུལ་གཅིག་ཁོ་ནའི་སྟེང་གི་
འཇིག་རྟེན་ཞེས་པའི་ནང་བཀོད་ཡོད།བཙུན་པ་ལྷ་སྒྲོན་ལགས་
ནས་བསྐྱར་སྣོན་བྱས་དོན། ནང་པ་ཚོས་དངོས་ཡོད་ཀྱི་གནས་
ལུགས་གང་ཡོད་པ་དེར་ཁས་ལེན་བྱེད་པ་ལས་དཔེ་ཆ་ག་གེ་མོ་
ཞིག་གི་ནང་གང་བཀོད་མིན་ལ་དེ་ཙམ་བལྟ་ཡི་མེད་ཅེས་ཟེར།
བོད་ཀྱི་དགོན་སྡེ་ཚོས་ལས་གཞི་རྒྱ་སྐྱེད་བྱེད་
བཞིན་པ་དང་ལྷན་དུ་ནུབ་ཕྱོགས་པ་ཚོས་ཀྱང་དེ་བཞིན་དུ་བྱེད་
ཀྱི་ཡོད།དཔེར་ན།སྒོམ་གྱི་ཐོག་ནས་ལུས་ཁམས་ལ་ཤུགས་
རྐྱེན་ཇི་ཙམ་སྤྲོད་མིན་སོགས་ལུས་སེམས་ཀྱི་འབྲེལ་བའི་སྐོར་
ནུབ་ཕྱོགས་པའི་ཁྲོད་དུ་དོ་སྣང་ཇི་ཆེར་འགྲོ་བཞིན་ཡོད། ཨེ་
མོ་རིའི་ལས་འཆར་གསར་པ་ཞིག་གི་ནང་དེ་གའི་མཐོ་རིམ་
སློབ་མ་བཅུ་བཞི་དྷ་རམ་ས་ལར་ནང་ཆོས་དང་བོད་སྨན་སྐོར་
སློབ་གཉེར་བྱེད་དུ་སླེབས་ཡོད། ཚན་རིག་ལས་འཆར་འདིའི་
ཐོག་ནས་རྗེས་སོར་བོད་ཀྱི་གྲྭ་བཙུན་དང་ཚན་རིག་པའི་ལྷན་དུ་
བགྲོ་གླེང་བྱེད་རྒྱུའི་འགྲོ་ལམ་སྐྲུན་གྱི་ཡོད། ལས་གཞི་འདི་ནི་
༸གོང་ས་མཆོག་གིས་རྒྱུན་སྐྱོང་གནང་བ་ཞིག་དང་ལོ་ལྟར་ནུབ་
ཕྱོགས་ཀྱི་ཚན་རིག་པ་དང་ནང་པའི་དགེ་འདུན་པ་ཚོའི་བར་
ཨ་རི་དང་དྷ་ས་གང་རུང་དུ་སེམས་དང་སྲོག་གི་བགྲོ་གླེང་ཞེས་
པ་ཚུགས་བཞིན་ཡོད། ཨེ་མོ་རི་དང་བོད་ཀྱི་ལས་འཆར་གྱི་
འགན་འཛིན་དགེ་བཤེས་བློ་བཟང་ནེ་གྷི་ལགས་ཀྱིས་འདིའི་ཐད་
གསུངས་དོན། གལ་ཏེ་གྲྭ་བཙུན་ཚོར་ཚན་རིག་གི་གོ་རྟོགས་
མེད་ཚེ་ཚན་རིག་པ་དང་ལྷན་དུ་གྲོས་མོལ་བྱེད་མི་ཐུབ་ཅེས་
ཟེར།དེ་བཞིན་ལས་གཞི་འདིའི་ཐོག་ནས་ནུབ་ཕྱོགས་དགེ་རྒན་
ཚོའི་མཐོང་རྒྱ་ཡང་གོང་མཐོར་བཏང་ཡོད།དེ་ཡང་རིག་གཞུང་
གཞན་ཞིག་གི་ནང་དུ་སློབ་ཁྲིད་བྱེད་པ་དང་ཡང་ན་འགྲོ་བ་མིའི་
བཟང་སྤྱོད་དང་རིན་ཐང་སོགས་ནང་ཆོས་ནང་ནན་བརྗོད་བྱས་
པ་དེ་དག་གི་བརྒྱུད་ནས་ཚན་རིག་ལ་བལྟ་བ་དང་བསམ་བློ་
གཏོང་བ་སོགས་ཀྱི་ཐོག་ནས་ཡོང་གི་ཡོད།ཨེ་མོ་རིའི་སྐྱེ་དངོས་
ཚན་རིག་པ་ཨར་རིཨིསེན་ལྟ་བུར་མཚོན་ན།དགེ་འདུན་དང་
བཙུན་མ་ཚོར་སློབ་ཁྲིད་བྱས་པ་དེས་བསམ་བློ་བཟང་ཕྱོགས་སུ་
སྒྱུར་བར་ཕན་ཐོགས་བྱུང་བ་དང་ནུབ་ཕྱོགས་ཤེས་ཡོན་ནང་དེ་
ལྟར་གཞན་ཕན་གྱི་བསམ་བློའི་སྐོར་སློབ་ཁྲིད་བྱེད་ཀྱི་མེད་ཅེས་
གསུངས་སོང། སློབ་དཔོན་དང་ཁོར་ཡུག་བཟོ་སྐྲུན་གྱི་མཁས་
དབང་བྷི་ར་སི ཇོན་སོན་ལགས་ཀྱིས། ནུབ་ཕྱོགས་སུ་ཚན་
རིག་གི་ཡར་ཐོན་ཤིན་ཏུ་ཆེ་སྲིད་ཀྱང་བཟང་སྤྱོད་ཀྱི་སྟོང་ཆ་ཞིག་
དང་མ་ཚང་བ་ཞིག་ཡོད་ཅེས་དང་།ནང་ཆོས་དང་ཚན་རིག་ཕྲད་
པ་ནི་བརྗེ་ལེན་བཟང་པོ་ཞིག་དང་ཚན་རིག་ཚོར་ཡང་དེ་བཞིན་
གྱི་གལ་གནད་ཆེ་བ་ཡིན་ཞེས་གསུངས་སོ།
མཆན། ཨ་མི་ཡིའི་ལགས་ཀྱི་ཕྱོགས་སྒྲིག་གནང་བའི་རྩོམ་ཡིག་འདི་སྤྱི་ལོ་༢༠༠༩་ཟླ༦་ཚེས་༣༠་
ཉིན་ཨ་རིའི་ནིའུ་ཡོག་གསར་ཤོག་ཐོག་བཀོད་ཡོད་པ་ལས་ཕབ་སྒྱུར་བྱས་པ་ཡིན།

རྒྱུ